

Maandschrift voor Bijenteelt

58e JAARGANG
No. 7/8

JULI/AUG.
1956

VERSCIJNT
MAANDELIJKS

Honingbokalen

Honingflacons

Honingbussen

Honingbokalen, inhoud 450 gram, het Nederlandse honingglas met inscriptie „Zuivere Nederlandse Bijenhoning” en ons verenigingsmerk in het glas aangebracht, met deksel	f 0,26
Pondsflacon, met deksel, karton en perkamentinlage	„ 0,17
Halfpondsflacon, als boven	„ 0,14
Monsterpotjes, 50 gram	„ 0,07
Schroefdeksel voor pondsflacon, per 100	„ 3,50
Kartoninlage voor deksel van pondsflacon, per 100	„ 0,80
Perkamentinlage voor idem, per 100	„ 0,50
50 ponds honingemmer, met 2 handvatten	„ 3,50
25 ponds honingemmer, aangesoldeerd hengel	„ 2,10
10 ponds honingemmer, hengel aan draagband	„ 1,25
5 ponds honingemmertje, uitvoering als 10 ponds	„ 0,90
Doosje met helder cellophaan voor raathoning	„ 0,13

ETIKETTEN

Honingetiketten, blauw, per 100	„ 1,50
Honingetiketten, kleurendruk, per 100	„ 1,50
Sluitetiketten met rondjes, per 100	„ 1,—
Honingetiketten voor honingbokalen, per 100	„ 1,60
Porceleinen honingpotje (korfmodel)	„ 2,—

Wij zenden U gratis monsters van honingetiketten.

HONINGRECLAMEMATERIAAL

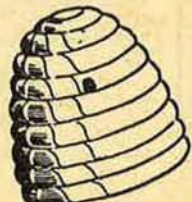
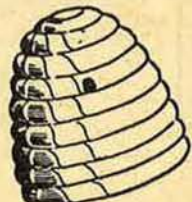
Enveloppen, aan de achterzijde bedrukt met een pakkende honingreclame. Imkers en afdelingsbesturen, gebruikt deze enveloppen voor uw correspondentie, per 100	„ 1,45
---	--------

Wij zenden U gaarne onze geïllustreerde prijscurant en een handleiding voor het beitsen en schilderen van bijkasten, het inzetten van kunstraat, het kolbtoestel en zijn gebruik, en een overzicht van de Aalster Bedrijfsmethode gratis en franco toe.

Al onze prijzen zijn vrijblijvend

Tel. 2863

Giro 823276

GOEDE DINGEN
BIJENHUIS WAGENINGEN

Een vriendelijke hand zond ons dit knipsel uit
„De Telegraaf” van 7 juni 1956

KEURINGSRAAD WEERT MALE FIDE MEDISCHE ADVERTENTIES

„Snoepgoed-Medicijn” ontoelaatbaar

(Van een onzer verslaggevers)

Amsterdam, donderdag

De Keuringsraad voor de Openlijke Aanprijzing van Geneesmiddelen en Geneeswijzen, waarin de Kon. Ned. Mij. ter bevordering der Geneeskunst resp. Farmacie, de Nederlandse dagbladers, de tijdschriftenuitgevers en de erkende advertentiebureaus samenwerken, heeft in 1955 advertenties voor 16 geneesmiddelen (24 in 1954) wegens ontoelaatbaarheid afgekeurd en 1412 goedkeuringsstempels (1433 in 1954) verleend.

Met dr. van der Kamp, medisch deskundige van de PTT, besprak de Keuringsraad de postale verspreiding van het reclame-drukwerk i.z. geneesmiddelen en wijzen. „De PTT verklaarde zich bereid in alle voorkomende gevallen met de Keuringsraad overleg te plegen. De PTT zal niet altijd verspreiden wat de Keuringsraad heeft toegelaten, doch men zal zeker niet verspreiden wat de Raad heeft afgewezen.”

Aangezien aanbiedingen van gratis monsters van geneesmiddelen door de artsen- en apothekersorganisaties nadelig voor de volksgezondheid worden geacht, heeft de Keuringsraad ook deze opgenomen in de lijst van artikelen, waarvoor reclame ontoelaatbaar kan worden verklaard.

Ruwe honing kan niet worden aangeprezen tegen ziekten, doch alleen als verzachtend bij pijnlijke keel, verkoudheid en bronchitis en als dieetvoedsel met medicinale waarde. Openlijke aanprijzingen van geneesmiddelen in snoepgoedvorm, de zgn. candy-medication, is ongewenst en dus ontoelaatbaar.

Verdelingsmiddelen

Met betrekking tot de vraag of openlijke aanprijzing van verdelingsmiddelen, zoals middelen tegen hoofdonrein enz., onder de competentie van de Keuringsraad valt, is besloten, dat dit slechts het geval is met middelen ter verdeling van die insecten, waarbij de mens „gastheer” is. De grote pers volgt loyaal de aanwijzingen van de Keuringsraad op, doch in kleine lokale- en advertentiebladen komen nog misleidende advertenties voor. Hopelijk zal dit een einde nemen na uitvoering van de nieuwe geneesmiddelenwet, waarin de wettelijke status van de Keuringsraad zal worden vastgelegd. Op het betrokken wetsontwerp is onlangs de memorie van antwoord van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid gepubliceerd, zodat de openbare behandeling in het parlement binnenkort kan aanvangen.

Redacteur: R. P. Groenveld. Adres Redactie en Administratie: Bijenhuis, Wageningen, Telefoon 2863. Postrekening 846801.

Commissie van Redactie: A. S. Planting, B. A. v. d. Sande en A. Vink. Adviseurs: de Rijksbijenteeltconsulenten.

van Horen en Zien

ZIJ SPRAK TOT MIJ

Een maand geleden, omstreeks half mei, zat ik even bij mijn aan- en afvliegende bijen te kijken, toen ik plotseling een gele wespenkoningin zag. Ik stapte toe om haar te vangen, doch bemerkte meteen mijn vergissing. Het was een nogal flinke bij van onder tot boven met goudgeel paardebloemstuifmeel bedekt, alsof zij zich er rondom ingerold had.

Inplaats van de kast in te vliegen, zette zij zich, om even uit te rusten, op mijn arm. Zo zei ik, ik dacht eerst dat je een wesp was. Een mens kan soms gek doen, althans ik, door tegen zijn bijen te praten. Stom verbaasd was ik, dat zoudt U in dat geval ook zeker zijn, dat zij mij antwoord gaf.

Zij sprak tot mij: „Ik ben Atina, een zuster van de koningin in uw vierde kast en ik ben de hoofdverkenster van dit volk. Mijn taak is om steeds goede drachtvelden te ontdekken. Ge ziet het, ik kom volbeladen terug en morgen, ge zult dit ook weer zien, dan vliegt het gehele volk op de paardebloemen.”

Ik vroeg haar of ieder volk een verkenster had. „Ja,” zei ze, „altijd en vaak meer dan een”. „Zeg mij Atina, kunnen die ook spreken zoals jij?” (Ik was nieuwsgierig, want, dacht ik, ik schrijf hierover in het Groentje.) „Ja,” zei ze, „ook mijn zusterverkensters kunnen alle spreken. Alleen de mensen verstaan ons vaak niet, maar gij verstaat ons, dit komt omdat gij mij vriendelijk aangesproken hebt. Ik wil U nog iets zeggen,” vervolgde zij, „en dat is U de dank van al de volken van de stal over te brengen, omdat gij dit voorjaar de rietmattenbekleding van uw stal door houten schotwerk hebt vervangen. Nu zijn er en komen er veel minder spinnen. Het is goed dat gij hun de nestgelegenheden nu ontnomen hebt, want spinnen trachten ons te doden. En hoe! En nu wil ik U verder vragen,” zei Atina, „of gij dat lange gras voor de kasten weg wilt halen, want velen van mijn zusters vallen er op neer als zij volbeladen aankomen van de vlucht om even te rusten, doch velen kunnen, het lange gras is vaak wat vochtig, dan niet meer omhoog komen omdat zij door het koude gras verkleumd raken en dan omkomen.” „Ik zal het direct vanavond afmaaien en voortaan kort houden met de gazonmaaier, Atina!” „Dank U, heer,” zei ze, neigde haar hoofdje en vloog sierlijk kast 4 binnen.

Ik spreek haar nu vaak, bijna elke dag even. En het is gek, maar ik leer veel van haar.

Korfvlechter gezocht

Voor de zomerdemonstraties op het gebied van ambachts- en volkskunst, zou het Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Nederlands Openluchtmuseum” te Arnhem, gaarne een korte tijd iemand in de gelegenheid stellen het bijenkorfvlechten voor het publiek te demonstreren.

Liefst zo spoedig mogelijk bericht aan de Directeur van het museum.

Het volgende Groentje verschijnt
dinsdag 4 September.

EXAMEN

Praktisch imker 1956

Weer
9 nieuwe
leraren!

TIJDENS de examendagen was het weer gelukkig vrij goed, dat is prettig voor alle partijen. Hoewel het examen werd afgenomen in een drachtloze periode, waren de volken erg rustig. Zelfs de kandidaten die als diepzeeduikers hun volk tegemoet traden, legden al heel spoedig hun kap af. Men trekke hieruit niet de conclusie dat men op het examen beter geen kap kan dragen, integendeel. De meeste leraren hebben de goede gewoonte bij hun lessen altijd een kap te dragen, dus ook als het niet nodig is. En ze vragen hun leerlingen dat ook te doen. Niets schrikt een beginnende zo zeer af als een paar gevoelige steken in het gezicht.

Het praktijkgedeelte werd weer zeer eenvoudig gehouden. Sommige kandidaten kregen de opdracht: bekijk dit volk maar eens van binnen en vertel er ons iets van. En dan steekt de kandidaat van wal. „In het buitenste raam vind ik stuifmeel en honing”. Vraag: „Hoe weet u dat dat honing is en geen suiker?” Antwoord: „Proeven”. Dan: „Op het tweede raam eitjes”. Vraag: „Wanneer zijn die gelegd?” „Waar ziet u dat aan?” „Welke conclusie trekt u daar uit?” (Koningin aanwezig). Volgen de ontwikkelingsstadia van ei tot bij. Tenslotte de vraag: „Als dit volk van u was, wat zoudt u er dan mee doen?” Deze vraag kostte menig kandidaat moeite. Het examen werd afgenomen op 6 en 7 juni. Een goed antwoord zou zijn geweest: „Ik zou er een maand voor het begin van de zomerdracht een veger van hebben gemaakt”. Dan volgt natuurlijk de vraag: „Wanneer begint bij u de zomerdracht? En op welke planten?” Het gesprek beweegt zich dan even op het gebied van de bijenweide. Vele kandidaten kenden wel hun drachtplanten en de bloeitijden daarvan. Zonder deze te kennen kan men zijn bedrijfsmethode niet verklaren.

Andere kandidaten moesten een veger maken van hun volk. Dat ging meestal wel goed, maar vaak veel te traag. Om de koningin te vinden is het niet nodig minutenlang op elk raampje te staren. Als de koningin er op zit, ziet men haar meestal bij de eerste oogopslag. *Voor het afleggen van dit examen wordt niet meer, zoals vroeger, geëist dat men gedurende minstens 5 jaar 10 of meer volken zelfstandig heeft behandeld.* Wel moet men een zekere praktische vaardigheid bezitten.

Vele afdelingen hebben nog moeite met het vinden van een leraar voor beginners-cursussen, omdat er geen bevoegde leerkracht in hun omgeving woont. Enige van die afdelingen zijn nu weer geholpen. *Maar voor menige afdeling zou het van groot belang zijn als een paar van hun leden zich nu reeds voor het examen Praktisch Imker 1957 gingen bekwamen.*

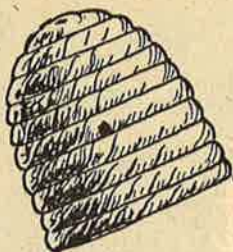
We wijzen hen, die daarmee willen beginnen, in de eerste plaats op het zeer uitvoerige examenverslag in de Groentjes van september 1954 e.v. onder de titel „De puntjes op de i”.

Het boekje „De Aalster Bedrijfsmethode”, dat door onze Vereniging is uitgegeven en het boekje „Het leven der Bijen” van Dr. A. Minderhoud, eveneens door onze Vereniging uitgegeven, bevelen we ter bestudering aan. De „dikke” handboeken zijn voor de studie voor dit examen naar onze mening minder geschikt. Wil men

NU: Aanmelden voor Imkersdag, zie blz. 115.
Aanmelden voor Nat. Honingtentoonstelling,
zie mei-no. blz. 77.

28 juli: Imkersdag en Nat. Honingtentoonstelling,
Apeldoorn.

Vóór 1 september: Subsidie lezingen en cursussen
aanvragen bij het Bijenhuis.

KORFIMKERIJ (vervolg)

Als dit artikeltje verschijnt is de eigenlijke zwermtijd voorbij. Dit wil echter alléén zeggen, dat men bij voorkeur geen zwermen meer moet **maken** of **laten afkomen**, maar het betekent helemaal niet, dat er geen gevaar voor zwermkerij meer bestaat.

De vroege jagers en zwermen, die ongeveer 6 weken in de korf zijn gehuisvest, zullen onder bepaalde omstandigheden zwermneigingen gaan vertonen. Is er geen dracht, zodat gevoerd moet worden, dan zullen deze volken zich niet zo gauw tot zwermen zetten en bij rijke dracht is het gevaar evenmin groot. Vooral bij matige dracht en warm weer worden zij echter zwermachtig. Dit euvel kan dikwijls verholpen worden door het tijdig koppen van het darrenbroed en 't vernietigen van eventueel reeds aangezette doppen. Gaan ze daarna weer aan het bouwen, dan is het kwaad voorlopig gekeerd. Blijven de raten echter stomp en worden opnieuw doppen opgetrokken dan is de aangewezen weg, omjagen met volken, die een jonge moer hebben. Men kiese hiervoor de minst sterke volken uit op oud werk en een jonge koningin, die wél reeds een broednestje hebben met gesloten broed, maar wier broednest nog niet zeer uitgebreid is. De zwermen met jonge moer, die eveneens reeds gesloten broed hebben, kunnen hiervoor ook in aanmerking komen.

Men dient beide volken (die met de zwermachtige oude moer en die met de jonge moer) nagenoeg schoon uit te jagen en van woning en plaats te doen verwisselen. Men kan hetzelfde resultaat ook wel bereiken door die twee volken zonder ze uit te jagen eenvoudig van plaats te doen verwisselen (omzetten), maar dit brengt in de maand juli nog al risico mede. Er bestaat dan namelijk groot gevaar voor vechterij en voor verlies van één of van beide moeren. (In de maand augustus bij rijke dracht op de heide is het gevaar, aan omzetten verbonden, veel geringer).

Het spreekt vanzelf, dat na het uitjagen van het zwermachtige volk alle doppen dienen te worden verwijderd en het darrenbroed moet worden gekopt, vóórdat het volk met de jonge moer er op wordt geslagen.

Het komt nog al eens voor, dat een volk darrenraat bouwt op een plaats, waar we het niet wensen, namelijk midden in de korf, dus midden in het latere broednest. Men snijde dan de opgetrokken darrenraat tot op het

fijne werk af en spijle er een stukje pas gebouwde fijne raat van een ander volk goed passend op. Met een paar dunne spijltjes lukt dit vrij gemakkelijk. Meestal zal dan op dat fijne werk in dezelfde trant worden voortgebouwd.

Zo langzamerhand worden de volken nu voorbereid op de reis naar de heide. Er mag geen stilstand in de broedaanzet intreden, anders hebben we op de heide geen vliegbijen. Is er geen dracht, dan moet met voeren worden bereikt wat de natuur niet geeft. Een prachtige voorbereiding voor de heidedracht (en hier denken we in de eerste plaats aan de dracht op de rieg- of struikheide) is een goed gewin op de dopheide. Deze bevordert in buitengewone mate de broedaanzet, waardoor zeer sterke volken met veel jonge bijen worden verkregen. De imker, die in de gelegenheid is hiervan te profiteren, mag deze kans niet voorbij laten gaan. Zijn succes op de riegheide is, behalve van het weer, voor een groot deel afhankelijk van de ontwikkeling zijner volken in de maand juli. Het is immers vooral de korf-imker, die het van de late dracht, d.i. meestal de heidedracht, moet hebben.

De mobielimker (de imker, die met kasten werkt) heeft als regel zijn oogst al binnen vóór de heidebloei begint. Na de bloei van koolzaad of fruit heeft de slinger gedraaid en als de bloei van de klaver, mosterd of korenbloem en linde achter de rug is, heeft hij meestal voor de tweede of derde keer geoogst. De kastimker kan na elke flinke dracht oogsten en dit geeft hem een belangrijke voorsprong op de korfimker. Weliswaar kan ook de korfimker wel oogsten na koolzaad- of klaverdracht, zelfs kan hij met behulp van de labordoos wel slingeren, maar dat kost hem dan onevenredig veel arbeid. Het uitbreken van de korven, het sorteren van honing en broed, het weder inspijlen van het broed enz. is een zó tijdrovend werk, dat slechts weinigen zich dit kunnen veroorloven. Bovendien gaat bij deze wijze van werken te veel honing en broed verloren.

Vroeger, toen de arbeid vooral ten platte lande wel heel erg slecht betaald werd en „tijd” dus geen „geld” betekende, werd deze methode nog al eens toegepast. Als de klaveroogst goed was geweest werden de korven uitgebroken, het broed werd in lege korven gespijld en in elke korf werden twee uitgejaagde volken tezamen gevoegd. Deze korven vol bijen werden naar de boekweit en de heide gebracht, waar zij in een korte tijd heel wat konden binnenslepen. Vooral voor het winnen van raathoning waren deze volken uitermate geschikt. Met het vrijwel geheel uitvallen van de boekweit en het in belangrijke mate verminderen van goede heidevelden was het ook met deze methode afgelopen en voor de betreffende imkers was de aangewezen weg de overschakeling naar de kastimkerij. De korfimker kan alléén met succes werken in streken, waar het gehele bijenseizoen door een behoorlijke dracht is of waar hij door niet te verre reizen opeenvolgende drachtperiodes kan bereiken en waar hij bovendien tot besluit op een sterke late dracht mag rekenen S.

méer lezen, dan kiese men een of meer van de „dunne” boekjes. Er is keus genoeg.

Tenslotte geven we nog de namen en adressen van de 9 nieuwe leerkrachten, die voor het examen slaagden, en die wij onze hartelijke gelukwensen aanbieden:

J. Frens, Stationsweg 15, Ommen.

Joh. Hilvers, Boskamp 15, Emmen.

J. Kaal, Fultonstraat 80, Den Haag.

Mevr. L. M. C. de Lange-van Alderen, Mozartlaan 15, Bilthoven.

F. Postma, van Diggelenstraat 36, Emmeloord.

J. van Rijssen, Friesendorpstraat 5, Ommen.

J. Timmermans, Broeklaan 46, Assen.

E. van der Wende, Westduinen B 3, Ouddorp.

M. Westra, Eppenhuiserweg 26, Eppenhuisen post Uithuizen (Gr.).

Kleur-koninginnen 1956

Dit jaar geboren koninginnen worden gemerkt met wit (zilver).

**JUBILEUMGESCHENK
ZESTIGJARIGE**

Enige afdelingen zonden ons reeds hun jubileumgeschenk voor onze zestigjarige vereniging: een aantal nieuwe leden. Aan de spits staat onze afdeling Goeree, die niet minder dan 8 nieuwe leden opgaf, waarvan 7 jeugdleden. Dat is even een toename van het ledental der afdeling van 13%! Hulde!

Nieuwe leden, die thans reeds hun contributie voor 1957 aan de afdelingspenningmeester betalen, ontvangen alle dit jaar nog verschijnende groentjes gratis.

De zestigjarige verwacht ook Uw jubileumgeschenk!

Kom niet met lege handen op het feest, maar met het mooiste geschenk dat er is: een nieuw lid.

Twee is ook goed.

Bijen- en honingmarkt te Epe

ZATERDAG, 4 AUGUSTUS 1956

Wederom zal dit jaar een bijen- en honingmarkt worden gehouden op het markterrein. Vorig jaar waren er meer dan 50 volken ingezonden en de verwachting is, dat dit jaar dit getal ver zal worden overtroffen.

Veel honing is vorig jaar verkocht en een ieder die honing te koop heeft wordt aangeraden op de markt zijn honing in te zenden. Veel aftrek heeft Epe van de pensionisten die in die tijd van het seizoen in groten getale aanwezig zullen zijn. Aantrekkelijk is het feit dat voor de heidedracht volken te koop zullen zijn, voor degenen die hun volken willen versterken of anderzins. Zij die op de Honingtentoonstelling in Apeldoorn zijn geweest kunnen op onze markt een goede reclame maken met eventueel behaalde prijzen. De inzendingen zijn vrij, terwijl voor de leden van Epe en omstreken de volken aan huis gratis zullen worden opgehaald en teruggebracht, wat dus geen extra onkosten en moeilijkheden voor vervoer voor de inzenders met zich meebrengt.

Verder zullen het Bijenhuis uit Wageningen en de Fa. H. T. v. Dam uit Jubbega aanwezig zijn met hun imkersartikelen. De moeite waard om te zien, met de nieuwste snuffjes op bijenteeltgebied.

Op de markt zal een keuring plaats hebben, zowel voor bijen als honing. Vooraanstaande personen op bijenteeltgebied zullen worden aangezocht te willen optreden als juryleden.

Klasse der inzendingen:

- 1e klasse: 't Beste Kastvolk.
- 2e klasse: 't Beste Korfvolk.

Nu ik dit praatje neerschrijf, zijn onze gezellige zoemers weer thuis van het koolzaad. Het hart is weer gerust als je ze weer onder je direct toezicht hebt. De oogst op het koolzaad was over 't algemeen goed. Op onze terugtocht herinnerde een clubgenoot me aan m'n belofte nog eens iets over het reizen van vroeger te vertellen. Nu, hoe het per schip ging vertelde ik al eens. Met paard en wagen ging het vlugger, maar je had een veel kleiner aantal volken in één keer. En van onze woonplaats naar de heide moesten we ongeveer 60 km heen en terug. Begin augustus vliegen de bijen soms tot 's avonds laat en dan was het hard aanpakken om voor donker met de bijen op de grote weg te komen. Wat hooi voor de twee beste paarden mee, brood in een trommel voor de mensen, een fiets achter de wagen gebonden. Want om de beurt zat één imker bij de voerman op de bok (een platte plank!). De andere imkers bleven achter de wagen; vooruit fietsen mocht niet, want er kon eens iets gebeuren. Voor de wagen uit fietsen mocht niet anders dan om de tolbaas — we hadden vier tollers op onze route — en de kastelein uit bed te kloppen waar mensen en vee even uitrustten. Een 8 km van ons beginpunt was een hotel altijd nog geopend en volgens mijn oude leermeester moesten na die afstand de bijen even „bekomen”. De mensen kregen dan echter ook de eerste hartversterking. Op de wagen bromde de bijenfamilie rustig. De petroleumlantaarn midden voor en bovenaan de wagen werd ontstoken en de nachtelijke tocht ging naar de volgende rustplaats. Op deze route naar de heide waren twee vaste pleisterplaatsen voor de imkers en een tikje op het raam was genoeg voor de kastelein. De paarden kregen hooi, de mensen kregen iets te drinken. En bij het schijnsel van een petroleumlampje in de „tap” vertelde de kastelein welke imkers in vorige nachten waren gepasseerd en waar ze hun standplaats op de heide hadden.

Alles op de wagen even controleren, ruilen van zitplaats op de bok en „sjurrelend” achter de beurtelings stappende en dravende paarden ging het naar het volgende steunpunt.

Een volgende keer het slot van dit praatje, maar, omdat we elkaar voor de heidereis niet weer ontmoeten, wens ik jullie met het lawaai-ige benzine monster een goede reis en op de heide een goede oogst toe.

DE BIJENMAN.

- 3e klasse: de beste zomerhoning.
- 4e klasse: de beste heidehoning.
- 5e klasse: de beste raathoning.

Elke klasse drie prijzen:

Eerste prijs: Zeven gulden vijftig, of een Krainer moer, die door de commissie zal worden besteld (naar eigen keuze).

Tweede prijs: Vijf gulden, waarvoor men iets kan kopen bij het Bijenhuis op de markt, althans dit is de bedoeling, maar niet verplicht.

Derde prijs: Twee gulden vijftig of idem 2e prijs, ter waarde van f 2.50.

Wanneer u profiteert van de prijzen laat daarvan ook een ander profiteren, u kunt dit doen door iets te kopen op de markt.

Verder zal er een verloting worden gehouden met aantrekkelijke prijzen!!

De Wereld van de Honingbij

(Vervolg)

Het schijnt zeker, dat ze niet worden onderscheiden door hun gedrag; zelfs wanneer hun gedrag, als ze in een vreemd volk worden ingevoerd, gelijk schijnt te zijn (wanneer b.v. beide bijkomen van de uitwerking van een verdoving), wordt er door de bijen duidelijk onderscheid tussen beide gemaakt. Aan het vormen van ballen van woedende bijen om een werkbij, besmet met de „koninginnestof” van een maagdelijke moeder, hetgeen we eerder al beschreven, moet ook in dit verband herinnerd worden. In geen ander verband heeft de schr. ooit werkbijen zien „inballen” door woedende groepen stekende bijen, hoewel hij vele rovende bijen heeft zien doodsteken door de wachtbijen van een volk, welks kast ze probeerden te plunderen. Het „inballen” van vreemde koninginnen is een geheel ander verschijnsel dan het toekomen en doden van binnengedrongen werkbijen. Voor de bijen van een volk, dat een bevruchte, leggende moeder bezit, is de lichaamsstof van een maagdelijke moeder voldoende om de steek-reactie los te doen breken, zelfs al doet de binnengedrongen prinses geen poging om te ontsnappen en ze geheel passief is.

In het geval van een binnengedrongen werkbij echter, is haar vreemde lichaamsgeur (zoals we zullen zien als we het vraagstuk van de verdediging van 't volk beschouwen) onvoldoende om de steeklust op te wekken en het is onwaarschijnlijk, dat ze gestoken zal worden, vooropgesteld, dat ze passief blijft en geen moeite doet te ontsnappen of bij de wachtbijen het vermoeden opwekt, dat ze zullen proberen.

We kunnen daarom dus de conclusie trekken, dat de werkbijen van een volk de aanwezigheid van een koningin herkennen, hetzij ze een bevruchte, leggende moeder is of een onbevruchte, door de een of andere stof, die ze óf direct bemachtigen door het likken van haar lichaam óf indirect van andere bijen krijgen, die dat hebben gedaan. De stof, voortgebracht door een onbevruchte moeder verschilt in kwaliteit van die van een bevruchte, leggende moeder, maar is niettemin aantrekkelijk voor haar eigen bijen of voor alle bijen, die een korte tijd moederloos zijn geweest. Alle maagdelijke koninginnen schij-

nen dus „koninginnestof” voort te brengen van gelijksoortige kwaliteit, evenals bevruchte, leggende moeren dat doen. Zo groot is het verlangen van een werkbij naar „koninginnestof”, dat elk verschil, dat er misschien mag bestaan tussen de lichaamsgeuren van koninginnen in een gelijksoortige voortbrengingstoestand, maar van verschillende volken, door de bijen schijnt te worden genegeerd en niet van praktisch belang is. Zeer waarschijnlijk, (zoals we zullen zien, wanneer we het vraagstuk van het in stand houden van de samenhang van een volk beschouwen) stelt het verlangen van een werkbij naar een regelmatige toevoer van „koninginnestof” al het andere in de schaduw, totdat het nu de belangrijkste factor voor de handhaving van het maatschappelijke leven van het volk is geworden.

Een vermindering van de overvloed aan „koninginnestof” tot onder een bepaalde minimum hoeveelheid, stelt de bijen van een volk in staat zich het werkelijke verlies of het te vroege falen of de dood van hun koningin te realiseren en de normale remming op te heffen voor het kweken van een nieuwe koningin. Het resultaat is, dat de bijen stappen gaan ondernemen, terwijl er nog veel gelegenheid voor bestaat, een nieuwe moeder voort te brengen, zonder wie het volk gedoemd zou zijn onder te gaan.

De bewaking van de woning.

Een gevecht op leven en dood tussen een wachtbij en een indringster. Twee bijen, die op deze manier vechten, drukken zich gewoonlijk tegen elkaar aan. Ze liggen op hun zijde, de kop van de ene tegen het achterlijf van de andere, terwijl ze proberen elkaar te steken.

Hoofdstuk 9.

TROSVORMING EN HET HANDHAVEN VAN DE SAMENHANG VAN EEN VOLK

„Een bij, net als een mens, kan niet alleen leven, als ze alleen is, sterft ze”

Bijen houden de gemeenschap tot aan het einde in stand: ... Zij drukken, zo niet een grote eerbied, dan toch, daar ben ik van overtuigd, een grote liefde uit voor hun bevelhebber:”

Samuel Purchas (1657): A Theatre of Politicall Flying-Insects (Een politiek voorstelling van vliegende insecten).

Een normaal volk van de honingbij bestaat vaak gedurende de zomermaanden uit ongeveer 50.000 werkbijen, een paar honderd darren en één enkele koningin. Het is duidelijk, dat, als elke werkbij geheel onafhankelijk van alle andere leden van haar volk zou handelen, het resultaat alleen maar chaotisch zou kunnen zijn. Een werkverdeling bestaat er onder werkbijen van elk volk en we hebben reeds een aantal van deze werkzaamheden besproken en talloze theorieën, die naar voren gebracht zijn, om deze te verklaren. We hebben ook de waarschijnlijke stappen bekeken, gedaan door de bijen langs de weg van evolutie van een zuiver solitair bestaan af tot de hoog ontwikkelde sociale organisatie, getoond door de huidige honingbij. We hebben echter nog niet gesproken over de waarschijnlijke wegen, waarlangs de samenhang onder

de leden van een volk honingbijen wordt in stand gehouden.

Hoewel een honingbij een poosje op haar eentje kan leven, vooropgesteld, dat de voorwaarden goed zijn — b.v. in een goed ingerichte kooi in een broedstoof in het laboratorium — zal geen enkele bij dat vrijwillig doen. Honingbijen zijn zeer afhankelijk van andere leden van hun soort en zelfs een koningin der honingbijen is absoluut niet in staat op eigen houtje een nieuwe staat te stichten, in tegenstelling met een koningin van de hommels, wespen of mieren. Ze is in zo hoge mate gespecialiseerd geworden voor het leggen van eieren, dat ze de bekwaamheid voor het verzamelen van voedsel, het bouwen van een nest en het voederen van larven verloren heeft.

De grote aantrekkelijkheid, die elke groep werkbijen heeft voor elke bij, die „verdwaald“ raakt, is in Frankrijk bestudeerd door Lecomte en later in Engeland door Free en de schr.

Wanneer er een honderdtal of meer werkbijen in een lege kast wordt verspreid, zullen ze in het donker binnen een paar uur samen een tros vormen. Maar wanneer er, zoals Lecomte als eerste aantoonde, minder dan ca. 50 bijen bijeen in de kast worden gedaan, bestaat de kans, dat ze verspreid blijven of slechts kleine, tijdelijke groepjes vormen, elk van niet meer dan 3 of 4 individuen.

Wanneer er 2 kooien van gaas worden genomen, waarvan de ene leeg blijft en de andere een groep van 100 goedgevoerde bijen bevat en als deze kooien 15 cm. van elkaar in een donker gemaakte ruimte worden geplaatst en daarna een 200 bijen in die ruimte worden verspreid, zullen deze laatste bijen waarschijnlijk twee losse trossen vormen, één op elke kooi, eenvoudig, omdat de kooien een gemakkelijke zitplaats geven. Wanneer er slechts één goed steunpunt wordt verschaft, wordt er altijd één tros gevormd. Laten we echter veronderstellen, dat de bijen twee trossen hebben gevormd, één op elke kooi. Zodra de bijen buiten de kooi honger gaan krijgen, worden ze onrustig en die, welke zich hebben neergelaten op de lege kooi, beginnen daarvandaan naar de kooi te trekken, die de goedgevoerde bijen bevat en voegen zich te enige tijd bij de bijen, die zich daar reeds verzameld hadden. Aldus wordt na een poosje een tros gevormd op de bezette kooi en de hongerige bijen, waardoor deze tros wordt gevormd, vragen voedsel aan de verzadigde bijen binnen de kooi. Zelfs wanneer de bijen binnen de kooi zelf tamelijk hongerig zijn, zullen de bijen buiten nog op hun tros blijven zitten en ze zullen dat ook nog doen, als de kooi dubbele wanden heeft, door welke ze niet in staat zijn enig lichamen contact te maken met de bijen binnen. Maar wanneer de bijen buiten de kooi voorzien zijn van

een overvloed van voedsel, vormen ze net zo lief een tros op de lege kooi en blijven daar even goed als op die, welke de andere bijen bevat. Het is duidelijk, dat de reden, waarom de bijen liever naar de bezette kooi gaan, dan naar de lege, is omdat ze voedsel trachten te krijgen van de bijen binnen. Hier ligt een van de belangrijkste factoren, die dienen om de bijen van een volk bij elkaar te houden.

Toen hun sociale organisatie zich ontwikkelde, hebben de honingbijen de gewoonte aangenomen, dat de oudere werksters niet alleen de larven voeden, maar ook elkaar. Aldus geven werksters nectar, suikerstroop of honing aan andere werksters en darren en voedersap aan de koninginnen zowel als aan de larven en, zoals we hebben gezien, wordt „koninginnestof“ door de hele kast van werkster tot werkster doorgegeven. We kunnen daarom de gevolgtrekking maken, dat onderlinge uitwisseling van voedsel een van de factoren is, die verantwoordelijk is voor de instandhouding van het volk.

Een tweede belangrijke factor is de behoefte der bijen aan warmte. De honingbij is een koudbloedig dier en haar lichaamstemperatuur nadert wanneer ze in rust is, die van de lucht onmiddellijk om haar heen. Terwijl ze krachtig met haar spieren werkt, b.v. bij het vliegen, stijgt haar temperatuur echter aanmerkelijk. Zodra de lichaamstemperatuur echter onder de 46 gr. F. daalt, verkleumt ze en ze is dan bijna niet meer in staat zich te bewegen. Op zonnige dagen in de winter verlaten de bijen dikwijls hun kasten voor „reinigingsvluchten“. Vluchten, tijdens welke ze zich ontlasten, een functie, die honingbijen niet binnen de woning doen, behalve als ze aan dysenterie (roer) lijden wanneer de luchttemperatuur slechts een paar graden boven het vriespunt is. Zolang ze blijven vliegen is alles in orde, maar zouden ze langer dan voor ongeveer 2 minuten op de grond neerstrijken of op de vliegplank van hun kast blijven zitten, dan verkleumen ze en zijn ze niet meer in staat zich bij hun kameraden te voegen en ten slotte sterven ze.

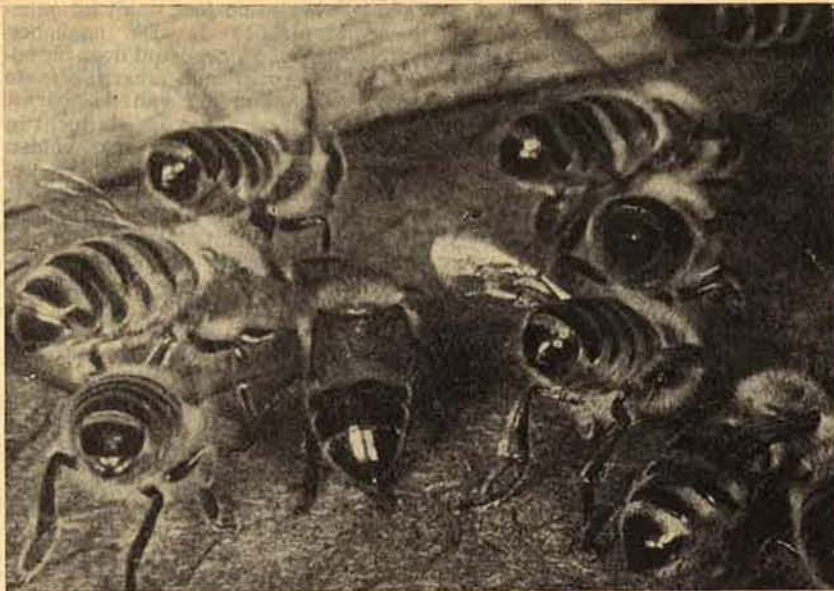
Tussen midden november en februari bevatten bijenvolken in Engeland (en ook in Nederland) zeer weinig of geen broed en de temperatuur van de algemene kastatmosfeer is dan bijna dezelfde als die van de lucht buiten. Wekenlang is deze zo laag, dat elke geïsoleerde bij zeer gauw verkleumd zou zijn. De bijen blijven echter niet verspreid in de woning zitten, maar vormen inplaats daarvan een compacte tros op een klein aantal raten en in de ruimte daartussen. De overgang van zomeromstandigheden, als de temperaturen relatief hoog zijn en de bijen gelijkmatig door de hele kast zijn verdeeld, naar de wintertoestand, als de bijen op een tros zitten, vindt plaats, wanneer de temperatuur van de al-

gemene kastatmosfeer daalt tot ongeveer 56 graden F. De nagenoeg bolvormige tros, gevormd door broedloze bijen, zorgt in belangrijke mate voor de handhaving van de warmte en de temperatuur van de lucht in de binnenste gedeelten zakt zelden onder ongeveer 68 graden F. en varieert gewoonlijk in de hele periode tussen ongeveer 68 graden en 86 graden F. Deze temperaturen, die natuurlijk veel hoger zijn dan de buiten-temperatuur, werden eens verondersteld door de bijen te worden gehandhaafd door opzettelijk heftige spierbewegingen te maken, zoals bij het waaieren met hun vleugels of het heen en weer kwispelen met hun achterlijven, wanneer de temperatuur binnen de tros zakt tot omstreeks 70 graden F.; en er is verondersteld, dat een regelmatige verwisseling van positie plaatsvond tussen de kouder zittende bijen, die de buitenwand van de tros vormen (huidbijen) en hun warmer zittende kameraden in het binnenste deel. In werkelijkheid is er geen betrouwbare bewijs om dit gezichtspunt te ondersteunen en vele dingen pleiten er tegen. Het schijnt, dat deze hoge temperaturen automatisch worden voortgebracht als een bijproduct van de stofwisseling van de bijen, die de tros vormen en van het mogelijke aanwezig broed.

De temperatuur in de tros wordt door samentrekking en uitzetting van de tros zelf op peil gehouden, in overeenstemming met de wisseling van de temperatuur van de omgeving. Wanneer de bijen pas beginnen op de tros te zitten, bij de aanvang van kouder weer in de herfst, is de tros slechts losjes gevormd, maar als de kou intenser wordt, pakken de bijen zich steeds dichter op elkaar, op deze manier de trostemperatuur handhavende en het warmteverlies verminderende door de oppervlakte van de tros te verkleinen.

Soms begint na Kerstmis, gewoonlijk echter vroeg in februari, het aanzetten van broed weer en veel hogere temperaturen, van tussen 90 graden en 95 graden F., worden dan gewoonlijk in het centrum van de tros, waar het broed zich bevindt, gemeten. Zelfs in zulke broedzones zijn in de winter in Engeland echter wel temperaturen van slechts 88 graden F. waargenomen. Helaas kunnen we de factoren, verantwoordelijk voor het aanzetten van broed vroeg in het jaar, nog niet helemaal begripen.

Het vermogen van de volken van de Westerse honingbij (*A. mellifera*) om door trosvorming voldoende hoge temperaturen in stand te houden om zelfs de koude en subarctische winters te overleven, gepaard aan hun geschiktheid hoge temperaturen te weerstaan, heeft het onafgebroken bestaan van de kolonie mogelijk gemaakt en het heeft ook een zeer belangrijke rol gespeeld in hun succesvolle vestiging in zo'n groot deel van de wereld.

Omdat de warmte zo belangrijk is voor de honingbij, is het geen verrassing dat er werd ontdekt, dat, wanneer werksters over een bepaald gebied in het inwendige van de woning in het duister verspreid zijn, bij een temperatuur van 65 graden F., ze worden aangetrokken en zich opeenhopen op een blikje, waarvan de temperatuur gehandhaafd werd op een iets hoger peil dan dat van de lucht van dat gebied. Het is daarom duidelijk, dat de individuele behoefte aan warmte een andere belangrijke factor is voor het in standhouden van de samenhang van het volk. De belangrijkste van alle factoren, die helpen tot het in standhouden van de leden van een kolonie bijen, is waarschijnlijk het sterke verlangen van werkbijs, in elk geval van de huisbijs, naar „koninginnestof“.

De kracht van dit verlangen kan gemakkelijk worden aangetoond door het volgende experiment, waarbij twee bijenvolken, elk met zijn eigen nestgeur, genoodzaakt worden zich bijeen te voegen, iets, wat ze gewoonlijk niet doen. Twee kasten, raten met voedsel bevattende, worden zodanig opgesteld, dat hun vliegopeningen leiden in een kleine, verduisterde ruimte. Een groep werkbijs van een volk (moerloos en moergoed) wordt zonder koningin in een kast gedaan en een groep van een ander volk, samen met zijn koningin (bevrucht of onbevrucht) in de andere; binnen een paar uur zullen de moerloze bijen hun kast verlaten en door de ruimte lopen om zich bij de moergoede groep in de andere kast te voegen. Er zijn bewijzen, dat de bijen van de moerloze groep de aanwezigheid van de koningin in de andere kast te weten komen, doordat enige van hen, die zich in de ruimte wagen „koninginnestof“ te pakken krijgen van de bijen van de moergoede groep, die daar ook zijn. De moerloze bijen geven dan een beetje van de „koninginnestof“ aan andere leden van hun eigen volk en

geleidelijk wordt de hele troep over de ruimte naar de kast van de moergoede bijen gelokt.

Er is ook reeds aangetoond, dat zowel de werksters van de mieren en termieten „koninginnestof“ van hun koningin krijgen en, evenals de honingbijs, worden weerhouden meer koninginnen te kweken, zolang de toevoer voldoende is. Het is dus waarschijnlijk, dat het verlangen naar „koninginnestof“ inderdaad een zeer machtige kracht voor de handhaving van de samenhang van een volk van elke van deze groepen sociaal levende insecten is. Er is geen be-

wijs, dat de werksters van wespen en hommels enige speciale stof van hun koninginnen krijgen, maar tenminste voor de wespen zijn er bewijzen, dat ze iets van de larven ontvangen, wat ze gretig opzuigen en dat dit op dezelfde manier als „koninginnestof“ kan werken, die de leden van een volk bijeenhoudt.

We moeten nu de zintuigen beschouwen, die in het spel komen, wanneer een individuele werkbij aangetrokken wordt tot andere werkbijen in een donkere ruimte.

Het vermogen van de werkbij om zich te realiseren, dat een plek of een voorwerp warmer is dan zichzelf, speelt een rol in dit verband. Een half verkleumde werkster zal neiging hebben, aangelokt te worden tot een tros bijen, wier lichamen warmer zijn dan haar eigen.

Nog een andere, zeer belangrijke factor is de gevoeligheid der bijen voor geur. De geur van andere bijen, speciaal die voortgebracht wordt door de geurklieren, is buitengewoon aantrekkelijk voor geïsoleerde bijen. Free en de schr. zijn in staat geweest dit aan te tonen door een speciaal geconstrueerde reuk-meter, waarin individuele werkbijen een tunnel moesten oplopen, waarlangs 2 luchtstromen met gelijke snelheden neerstroomden. Een van deze stromen werd over zorgvuldig uitgesneden geurklieren van andere werksters geleid.

Op dat gedeelte van de tunnel, waar de beide luchtstromen naast elkaar binnenkwamen, met een minimum aan werveling en vermenging, moest de bij tussen de ene of de an-

VERSPREIDING VAN GEUR DOOR WERKBIJEN

Een „verdwaalde“ werkster, die haar woning terug vindt, ontbloot haar geurklier en waaiert een luchtstroom over die klier door middel van haar vleugels. Zo verspreidt zij de geur, die andere leden van haar volk aanlokt.

Boven: Een aantal werkbijen, die hun geurklieren bij de ingang van de kast ontbloten. (2,2 x)

Beneden: De typische houding van een werkbij die de geur van haar geurklier verspreidt (stertstelt). De geurklier is door het pijltje aangegeven. (3,8 x)

dere stroom kiezen en deze over een korte afstand volgen. Een aanmerkelijk groter aantal koos de stroom, die over de geopende geurklieren werd geleid. Het maakte geen verschil in de resultaten of de geurklieren, waarover de lucht trok, genomen waren van bijen, die tot hetzelfde volk behoorden als de proefbijen of van een ander. Deze resultaten wijzen er op, dat de bijengeur sterk attractief is voor andere bijen, van welke oorsprong zij ook moge zijn. Er ligt nog een ander zintuig voor de hand, dat beschouwd mag worden een rol te spelen in het helpen van een bij, „verdwaald” in een verduisterde ruimte, om andere bijen te vinden, in het bijzonder andere groepen van bijen en dat is de zin voor het horen, vooropgesteld, dat een bij dit bezit.

Vele van de vroegere schrijvers veronderstelden, dat honingbijen in staat zijn dezelfde soort geluiden waar te nemen als de mensen en dat ze inderdaad een geluidentaal hebben. Zo leest men b.v., dat wanneer enige leden van een volk tot het besef komen, dat hun koningin is weggenomen, ze beginnen te jammeren of te weklagen en door deze geluiden hun smart mededelen, niet alleen aan de bijenhouder, maar ook aan de andere leden van hun volk. In de laatste jaren is deze tamelijk menselijke zienswijze echter verworpen, speciaal toen het een aantal onderzoekers niet was gelukt, honingbijen te dressereren om bepaalde geluiden in verband te brengen met de aanwezigheid van voedsel, of bijen te verschrikken door geluiden met violen, fluiten enz. gemaakt aan de ingang van de woning.

Voorts verklaarde de grote autoriteit op het gebied van de anatomie van de honingbij, Dr. R. E. Snodgrass in zijn boek over dit onderwerp (*The Anatomy and Physiology of the Honeybee*, 1925 (de Anatomie en Fysiologie van de honingbij)) dat hij geen organen kon vinden bij honingbijen, die hij beslist kon beschouwen als gehoororganen, hoewel hij het duidelijk maakte, dat hij er niet van overtuigd was, dat bijen volkomen doof zijn. Zoals we reeds hebben gezien, gedragen koninginnen der honingbijen zich soms opzettelijk op zo'n manier, dat ze een schrill, tutend geluid voortbrengen, waarop koninginnen in de buurt antwoorden door op haar beurt te tuten (kwaken), hoewel zij de tutende moer niet kunnen zien. Dit betekent natuurlijk niet, dat de koninginnen noodzakelijk hetzelfde tutende geluid horen als wij (mensen) maar het betekent, dat ze in staat zijn, trillingen, voortgebracht door andere bijen, te begrijpen en daarop kunnen antwoorden. Voorts wordt er gezegd, dat werkbijen in de buurt van een tutende koningin, op de raat zittend, op haar tuten reageren door in elkaar te kruipen en zich stil te houden. Er is ook vastgesteld, dat werkbijen in een observatiekast op dezelfde manier reageren op de trillingen, die worden voortgebracht, doordat iemand met

NATIONALE HONINGTONTONSTELLING 28 JULI - APELDOORN

Deelnemersnummer en etiketten aanvragen: vóór 10 juli bij het Bijenhuis te Wageningen.

Inzendingen: moeten vóór 25 juli worden gezonden aan C. L. Noordermeer, Jachtlaan 303, Apeldoorn.

Verdere bijzonderheden. Groentje mei blz. 77.

een natte vinger over het glas van de kast heen en weer wrijft. De schr. moet toegeven, tot nog toe niet in staat te zijn geweest, een van deze beweringen te bewijzen. Wanneer deze waarnemingen echter juist zijn, kan dit alleen maar betekenen, dat werkbijen ook reageren op enkele van de voortgebrachte trillingen — ofschoon niet noodzakelijk op geluiden, die wij horen, welke volkomen onhoorbaar voor hen kunnen zijn.

Hoewel we daarentegen weten, dat sommige insecten, zoals de krekels, in staat zijn trillingen, die hen door de lucht bereiken, waar te nemen, schijnt er geen enkel werkelijk overtuigende aanwijzing te bestaan om aan te tonen, dat zelfs koninginnen van de honingbij in staat zijn, door de lucht tot hen komende trillingen, waar te nemen als verschillend van die, welke hen door een andere tussenstof, zoals de raat, waarop ze zitten, bereiken.

De resultaten van sommige van Leconte's proeven doen vermoeden, dat individuele werkbijsters in een donkere ruimte tot op zekere hoogte zullen reageren op trillingen, opgewekt in de wanden van een ondoorschijnende kooi, door de bewegingen van zich daarin bevindende bijen; maar hij had geen succes in het aantonen, dat zulke trillingen alleen voldoende aantrekkelijk zijn om individuele bijen er toe te brengen bij de bron te gaan zitten. In nieuwe experimenten zijn Free en de schr. in staat geweest aan te tonen, dat bijen inderdaad worden aangetrokken door trillingen, voortgebracht door andere bijen en zelfs door trillingen in de wanden van een oude chocoladebus, die een elektrische vibrator bevatte, werkende op wisselstroom van 50 omwentelingen per sec. Het is dus waarschijnlijk, dat de trillingen, voortgebracht door de bijen van een tros of worden „gevoeld” of worden „gehoord” door individuele bijen in de buurt en hen helpen de tros te vinden.

Ten slotte is er natuurlijk de vraag van het gezicht. Alle experimenten, tot nu toe besproken, werden in het donker gedaan, of met individuele bijen buiten het zicht van andere bijen, om elke mogelijkheid voor die geïsoleerde individuen, aangetrokken

te worden door het zien, uit te sluiten.

Bij een proefneming in het licht werd gevonden, dat bijen niet werden aangetrokken tot groepen dode bijen, zelfs als ze pas gedood zijn. Dit resultaat komt overeen met dat van een proef, waarbij een aantal individuele bijen om de beurt moesten kiezen tussen golven lucht. De proefbijen toonden geen voorkeur voor een golf, geleid over de lichamen van een aantal pas gedode bijen. Aan de andere kant toonden ze een opmerkelijke voorkeur voor golven, geleid over uitgesneden geurklieren van bijen, afkomstig uit een willekeurige kast. Het schijnt daarom, dat het meeste van de geur, door de werkbijen voortgebracht, uit hun geurklieren komt. In het geval van zelfs een pas gedode bij is de geurklier nagenoeg ongeopend en het beetje geur, dat er is, schijnt onvoldoende te zijn om andere bijen aan te trekken, noch het zien van het lijke doet dit.

Bij andere proeven in het licht werden kooien met levende bijen en andere zonder bijen 15 c.m. van elkaar boven een met glas overdekte ruimte waarin een aantal bijen verspreid zat, opgehangen. De verspreide bijen vertoonden een neiging om een tros te vormen onder de bevolkte kooi, zoals van tevoren voorzien was. Dat werkbijen in natuurlijke omstandigheden worden aangetrokken bij het zien van andere is heel kort geleden door Kalmus op het veld aangetoond. Hij dresseerde bijen op het bezoeken van bepaalde plaatsen om voedsel te verzamelen van een aantal glazen schaal-tjes, neergezet op stukken wit papier. Hij vond toen, dat, bij het naderen van de voerplaats, deze bijen altijd geneigd waren uit een aantal andere, gelijksoortige, schone schaal-tjes (gebruikt om elk spoor van bijengeur uit te sluiten) dat te kiezen, waarin hij twee of meer levende lokbijen had opgesloten onder een stukje glas. Een paar jaar geleden hebben de schr. en een collega ontdekt, dat sociaal levende wespen, die blijkbaar weinig of geen geur bezitten (en die in tegenstelling tot honingbijen geen middel hebben om inlichtingen over de positie van voerplaatsen aan elkander door te geven) ook worden aangetrokken tot voederbronnen door het zien van andere wespen, die rondvliegen of bij deze bronnen zitten te eten.

We kunnen daarom concluderen, dat het waarschijnlijk is, dat de belangrijkste factor in de handhaving van de samenhang van een volk het uitwisselen van voedsel is, de behoefte aan warmte en 't dwingende verlangen naar „koninginnestof” terwijl de geur van een tros bijen, de warmte daarvan, de voortgebrachte trillingen en het zien ervan, alle meehelpen de individuele „verdwaalde” bij te leiden om zich aan te sluiten.

(Wordt vervolgd)

Mooi plekje in Berg en Bos

27e

Imkersdag

te
APELDOORN
in
BERG EN BOS
op
zaterdag
28 juli 1956

Programma:

De deelnemers wordt verzocht zich bij aankomst te verzamelen in de grote tent achter de Acaciahal, waar om

10.30 uur : de ochtendkoffie geserveerd zal worden.

10.45 uur : OPENLUCHTTHEATER.

Opening afd. voorz. C. W. F. Jansonius.
Toespraak Alg. voorz. Mr. L. R. J. ridder van Rappard.
Causerie door de heer J. F. Vogel, voormalig hofjager.
Onderwerp: Het grote wild van de Veluwe.

12.00 uur : IN DE TENT.

Gebruik van de lunch.
Uitslag Honingtentoonstelling en Bakwedstrijd.

13.00 uur : Korte wandeling naar de bijenstand en naar het gebouw van de honingtentoonstelling in het zeer aantrekkelijke centrum van Berg en Bos.

14.30 uur : OPENLUCHTTHEATER.

Cabaret. Het gezelschap van André Carrell met medewerking van Tonny Schifferstein, Tonny Huurderman en Willy Ré brengt U een vrolijk, gevarieerd programma met als opening: HET BONDSLIED.

16.00 uur : IN DE TENT.

Gebruik van de thee.

16.30 uur : IN DE TENT.

Sluiting van de IMKERSDAG 1956 door onze Algem. Voorzitter.

BERG EN BOS heeft dit jaar reeds zo geweldig in de belangstelling van NEDERLAND gestaan, dat een aanbeveling tot een bezoek eigenlijk overbodig is.

Nu de IMKERSDAG 1956 hier gehouden wordt, moogt u deze kans, kennis te maken met een der mooiste natuurreservaten van ons land, niet missen.

De vaste bezoekers der Imkersdagen hebben geen opwekking nodig, maar mogen wij thans ook vele imkers, die anders opzien tegen een lange reis en vooral de twijfelaars, opwekken zich bij de vaste schare te voegen! Apeldoorn, in het centrum van het land, is vanuit Noord en Zuid, vanuit Oost en West, over prima wegen gemakkelijk in korte tijd bereikbaar, terwijl ook de treinverbindingen een goede mogelijkheid bieden.

Op bijgaande tekening kunt u zien, hoe BERG EN BOS vanuit alle richtingen gemakkelijk bereikbaar is.

Aan het station staat onder de bekende „BIJ” een commissie van ontvangst die u naar het nabij gelegen BUSstation zal geleiden, zodat u BERG EN BOS zonder moeite kunt bereiken.

Hebt u nog niet ingeschreven, doe het dan omgaand. Wij verwachten een groot aantal deelnemers en wij willen ook u gaarne bij het grote gezelschap aan tafel zien zitten en u zonder teleurstelling van al het gebodene laten genieten.

Door storting van f 4,95 per deelnemer op postrekening No. 900.000 ten name van Ver. tot Bev. der Bijenteelt in Nederland afd Apeldoorn, penningmeester H. Bolsenbroek, of door het zenden van een postwissel aan de heer H. Bolsenbroek, Deventerstraat 164, Apeldoorn, wordt u als deelnemer ingeschreven en ontvangt u zo spoedig mogelijk uw deelnemerskaart.

Als bezienwaardigheden kunnen wij u aanbevelen na afloop van de IMKERSDAG de parken van Apeldoorn, het Koninklijk Paleis HET LOO en later op de avond de schitterende feestverlichting van het centrum van de stad te bezichtigen.

De meeste aanbeveling verdient echter uw vertrek des avonds zó te regelen, dat u nog de feestverlichting van BERG EN BOS kunt zien. De verlichting van de fonteynen in de grote vijver en de oeververlichting bieden een fantastisch schouwspel. Maakt u tot slot van de IMKERSDAG een wandeling rondom de vijver en u zult voldaan huiswaarts keren.

De namiddag kan benut worden met een bezoek te brengen aan het aan de tegenover de ingang van BERG EN BOS gelegen fraaie BOSBAD met 5 bassins. Iets unieks op dat gebied in Nederland. Vanaf gezellige terrassen met even gezellige zitjes kunt u van een rustige omgeving genieten.

Speciale attentie vragen wij u voor de HONINGTENTONSTELLING. Een grote bloemenhal staat hiervoor tot onze beschikking. De betreffende commissie heeft hiervan iets bijzonders gemaakt. Temidden van een bloemen- en plantenweelde zal de honing worden tentoongesteld op een wijze als tot nog toe niet is geschied. Deze tentoonstelling belooft dus een bijzondere attractie te worden. Ook aan de BIJENSTAND wordt speciale aandacht besteed.

Verzuimt u dus vooral niet de HONINGTENTONSTELLING en de BIJENSTAND te bezichtigen en stuur uw inzending voor de tentoonstelling vóór 25 juli aan de heer C. L. Noordermeer, Jachtlaan 303 te Apeldoorn. (Het reglement van de tentoonstelling is afgedrukt op blz. 77 van het Groentje van mei).

Aan u allen :

Welkom

in Apeldoorn en Berg en Bos

Wij hopen dat ook u een der velen zult zijn, die dit jaar Apeldoorn „doen” om de

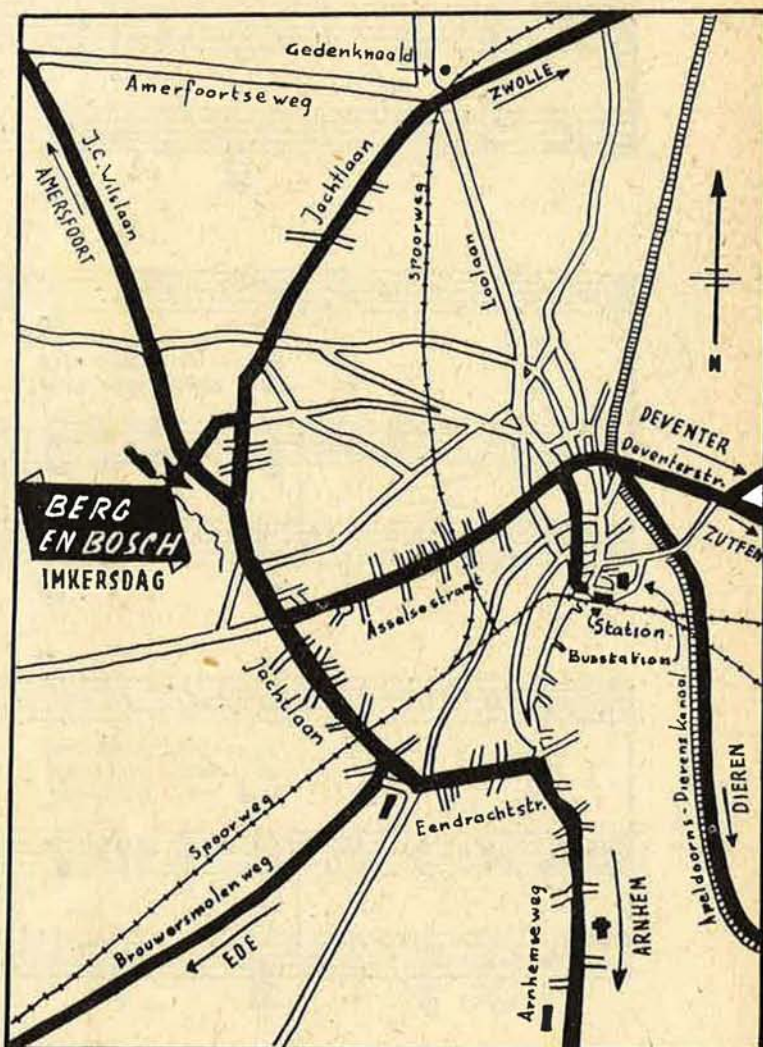
DAG DER IMKERS

mede te maken en te komen genieten van het schoons dat de tuinstad van Nederland en het prachtige natuurreservaat

BERG EN BOS

bieden.

Natuurlijk ontmoet u weer uw oude imkersvrienden van vorige imkersdagen en met nieuwe zult u kennis maken.

Bondslied

van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt
in Nederland

Ontstaan ter gelegenheid van het gouden Imkersfeest
gevierd te Assen in september 1947

Tekst: J. G. DE ROEVER

Muziek: AREND KIEVIET

Opgewekt.

De een—heid van het bij—en volk, leeft ook in on—ze
Wij im—ke—ren voor ons ple—zier en ook wel voor pro—
De bij—en doen de bloe—men goed, het fruit de wei het

bond. De bij—en—taal is elk ten tolk, die bij—en lief—de
fijt. Het bij—en hou—den geeft ver—tier en ho—ning bij 't ont—
zaad. En elk nieuw jaar geeft nieu—we moed en zijn we weer pa—

Breed !

vond. Een ie—der vindt hier zijns ge—lijk van wat voor rang of
bijt. Soms is een rij—ke oogst ons deel, soms staan w'met le—ge
raat. Zo lang er bij—en zul—len zijn, bij ons in Ne—der—

Breed, zeer expressief Ritardando

stand, geen enk'le klo-ve, die ons scheidt: Sterk is de im-ker-
 hand, maar zie bij wei-nig of bij veel: Sterk is de im-ker-
 land, zo lang zal on-ze bond er zijn: Sterk is de im-ker-

ff *Rit.* *p*

a tempo

band ' O, im-kers van heel Ne-der-land reikt nu el-kaar de
 band!
 band!

p *ryt. misch*

Ritard Met nadruk

vrien—den—hand en doet wat on—ze naam be-veelt, BE—VOR—DE—RING DER

ff

BIJ—EN—TEELT!

Coda

otto *otto*

uit de Jaagkiepers

KONINGINNEMELK...

In de Gazette Apicole 1956/4 geeft Alin Caillas, de promotor van het koninklijk voedsel, zijn maandelijks praatje het opschrift: Als we eens over stuifmeel gingen praten.

Dat onderwerp geeft te denken. Het gaat niet goed met het K.V. in Frankrijk, het is een probleem zegt R. Fayolle in de Revue Française 1956/1. Want vele van de bijenhouders, die hun hoop op de produktie... en verkoop van K.V. gesteld hadden, zijn zeer teleurgesteld, daar zij hun voorraad niet in het seizoen of daarna hebben kunnen verkopen. Behalve in de jaren van de vette koeien, die volgden toen de produkten op basis van K.V. op de markt kwamen, was dit produkt van de bijen altijd moeilijk te plaatsen.

Ja, hoe meer van dergelijke produkten op de markt kwamen (en deze overstromden) hoe minder de aankopen van het K.V. bij de bijenhouders waren. Deze waarlijk paradoxale situatie doet vermoeden, dat het gebruik van K.V. in de produkten, waaraan men toeschrijft, dat zij deze bevatten en waarvoor reclame gemaakt wordt, fantasie is. Als zekere firma's aan het publiek voor miljoenen (om niet te zeggen miljarden) francs leveren, welk procent krijgen dan de bijenhouders, waarvan vele alles voor dit produkt hebben opgeofferd?

Vele van hen hebben in hun frigidaires 1, 2, 5 of 10 kg K.V. liggen en misschien is deze voorraad 100 of zelfs 200 kg groot en berekend ad fr. 500 per gram, is dat een slapend kapitaal van 50 à 100 miljoen francs. Het gerucht gaat, dat twee fabrieken, die schoonheidsmiddelen op basis K.V. maken, samen in één jaar voor bijna één miljard (1.000.000.000) francs zaken gedaan hebben. Men gaat zich dan afvragen; welke hoeveelheid K.V. is dan van de bijenhouders opgekocht dat men zo'n omzet kan bereiken. De schrijver zou willen, dat op de verpakking van de artikelen aangegeven wordt hoeveel K.V. gebruikt is; enkele serieuze firma's doen dit al. Uit een advertentie uit genoemd blad: Tegen lage prijs te leveren een prima partij Super Aliment (voedingstof) op basis van K.V. Dosering gewaarmerkt.

Frankrijk heeft reeds een Syndicaat om het K.V. te beschermen; dit is

actief en het richtte zich op 1 oktober 1955 tot de franse regering met het verzoek om inlichtingen over de invoer van K.V., uit welke landen, hoeveelheid en prijs. Daar de Franse produktie aan de binnenlandse behoefte kan voldoen, is een invoerverbod gewenst.

Het Syndicaat kreeg ten antwoord dat K.V. geen post uitmaakt op de naamlijst van douanegoederen, zodat geen gegevens omtrent in- en uitvoer bekend waren, maar dat de regering een onderzoek zou instellen.

... en stuifmeel

We keren terug naar het artikel van Caillas, deze schrijft o.a.: Stuifmeel heeft minder inkt doen vloeien dan K.V., toch zijn de verdiensten ervan zeer groot en de waarde niet te loochenen. De samenstelling van stuifmeel is niet zo rijk als die van K.V., maar de oogst is gemakkelijker. En daar men van stuifmeel geen milligrammen, maar grammen tegelijk inneemt, gelooft Caillas dat de uitwerking van beide produkten uit de bijenkast met elkander vergeleken kunnen worden en hij denkt dat de resultaten van het stuifmeel zekerder zijn dan die van K.V., daar dit laatste niet aan alle mensen goed bekomt, met stuifmeel schijnt dat wel het geval te zijn. Van de 60 kg stuifmeel, die een volk jaarlijks verzamelt, kan men zeker 4 à 5 kg zonder nadeel voor het bijenvolk, wegnemen. De daartoe gebezigde vallen zijn steeds doeltreffender geworden; thans heeft men ze van plastic. Maar de bijen zijn zeer behendig en weten na enige dagen als hogeschoolacrobaten, door de openingen van de vallen te komen zonder hun last te verliezen. Men moet daarom hoogstens 3 dagen achtereen de vallen voor een kast laten staan. Zwartkijkers hebben gevraagd of er geen vergiftige pollen zijn. Dit zal er zeker zijn en wel van planten, die één of ander onderdeel als vergiftig heten te hebben, zoals papaver, klaproos en nog wel 80 andere. Een proefneming van 3 jaar schijnt erop te wijzen, dat de vrees ongegrond is.

Remy Chauvin schreef in mei 1954: „Het is opmerkelijk dat wij geen spoor van alcaloides van de morfingroep gevonden hebben in het stuifmeel van de klaproos, ook geen escutine in dat van de tamme kastanje”.

En om dat te bewijzen heeft C. zich als proefkonijn opgeworpen en grote hoeveelheden zwart stuifmeel, dat de bijen in mei en juni in overvloed binnenbrachten, opgegeten, en dat zon-

der enig nadelig gevolg, hij was zelfs niet slaperig geworden.

Het stuifmeel is rijk aan vitaminen en de soorten die men erin aantreft vindt men ook in het K.V., maar dit heeft drie soorten meer. Met het innemen van stuifmeel zal men dus naar verhouding veel meer van de daarin aanwezige vitaminen opnemen dan bij het gebruik van K.V. Over dit innemen schrijft Caillas als volgt:

Stuifmeel is bitter, maar men went er spoedig aan het puur, zoals het uit de vallen komt, met een lepel in te nemen. Ook kan men het met honing vermengen en wel 30 gram stuifmeel in 100 gram honing. Dat mengsel kan men desnoods nog met water verdunnen. En dan 's morgens, nuchter, een kwartier voor het ontbijt innemen.

Reeds na de vierde dag bemerkt men de goede uitwerking, meestal aangekondigd door een geuwhonger. Men krijgt een gevoel van welzijn, welbehagen, dat nog lang na de kuur, die ongeveer drie weken duurt, aanhoudt. Men moet deze kuur soms onderbreken, daar er personen zijn die zeer vlug dik worden.

Een gewichtstoename van 1 tot 2 kg in een paar weken kan plaatsvinden. Het stuifmeel regelt o.a. de spijsvertering; het is een bekend middel tegen hardnekkige diarree.

... Engelse humor

Beecraft 1956/4 komt met een verhaal met een moraal:

Een rector hield veel van honing en hield daarom een paar kasten met bijen.

Maar hij hield niet van steken en daarom liet hij zijn bijen door de stationschef behandelen. Dit was een bekwaam imker, die altijd zonder kap werkte.

Op zekere dag was dit weer het geval en de rector sloeg de imker, veilig beschut door wat struiken, gade. Plotseling greep de stationschef naar zijn wang en riep de rector hem te helpen. Deze naderde schoorvoetend. „Ik denk, dat een bij in mijn oor zit, kunt U hem zien?” vroeg de imker. Dat was niet het geval; bang voor ernstige gevolgen, bracht de rector het slachtoffer in zijn auto naar de dokter.

Deze onderzocht het oor en constateerde dat de bij zeer diep zat en vermoedelijk reeds dood was. Hij kon er met zijn tang niet bij en verwijderde de bij met een oliebad.

Eén en ander had veel tijd gekost en de spoorman was erg laat voor zijn thee. Hoe moest de rector het aan

diens vrouw uitleggen! Maar hij had zich nodeloos zorgen gemaakt. „Is dat alles”, vroeg zij, „waarom heb je de beroker niet aan zijn ander oor gehouden en zo de bij eruit gerookt?”

... Tijdsgevoel van bijen

Over de proefnemingen van een paar Duitse geleerden is veel geschreven. Het gaat over het tijdsgevoel van de bijen. Uit het franse blad Abeilles et Fleurs 1955/10 neem ik het volgende over:

Men kan bijen op een bepaald uur op een bepaalde plaats lokken door hen daar voedsel te geven.

Twee duitse geleerden, leerlingen van von Frisch, Max Renner en M. Lohrer, hebben onlangs 12.000 km met hun bijen gereisd voor een proefneming.

Gebleken is dat men bijen kan dreseren over een tijdvak van 24 uur of enige malen in de 24 uur, b.v. om de 12 uur, om de 8 uur, maar nooit om de 18 uur. Het voedsel halen stond er niet mee in verband; de temperatuur noch de bewolking was van invloed.

Men wist reeds sedert enige jaren, dat bijen gevoel voor tijd hebben, maar men vroeg zich af of dit van uitwendige omstandigheden afhing, of dat de bijen op de één of andere manier een inwendige klok hadden. Genoemde geleerden hebben nu proeven genomen om te zien op welk uur bijen, welke in Parijs gedresseerd waren op een bepaald uur, na overbrenging naar New York, daar om hun voedsel zouden komen; tussen beide steden ligt een tijdsverschil van 6 uur.

Bij de eerste proef werden de bijen per schip overgebracht; maar deze reis was te lang, zodat de proef per vliegtuig genomen moest worden.

5.000 bijen werden in een soort voliëre van 2 x 1.25 m, met fluoriserend licht, gedresseerd om elke avond tussen 20.30 en 22.30 uur voedsel te halen. Vervolgens werden zij met een vliegtuig in 10 uur naar New York gebracht en daar onder dezelfde omstandigheden losgelaten. En zij haalden hun rantsoen tussen 4.30 en 6.30 uur New Yorkse tijd, hetgeen overeenstemde met 20.30 en 22.30 uur Franse tijd.

De bijen hadden dus hun klok op de Franse tijd. Men nam een tegen-proef. De bijen werden in Amerika op een ander uur gedresseerd; na een vliegtocht naar Parijs werden zij daar 3 dagen gecontroleerd: het resultaat gelijk aan dat van de eerste proef.

„De bijen moeten dus een mysterieuze klok hebben, die hen in staat stelt te weten, hoe laat het is; zonder de hulp van zon of sterren nodig te hebben, een klok, die niet beïnvloed wordt door de draaiing der aarde, daar zij hetzelfde uur aangeeft in verschillende landen”.

Het meest opvallend van deze proefnemingen is, dat zij gehouden zijn met de hulp van de Dienst van Wetenschappelijk onderzoek der Amerikaanse Marine. Deze heeft de kosten

AFDELING ZEIST.

De heer J. van Aarst van het Rijksbijenteeltconsulentschap gaf in Zeist twee praktische lessen. Het betrof het gereed maken van de volken voor de koolzaad-dracht en het maken van vliegers en vegers, ter voorkoming van het zwermen. Op de foto zien we de docent, doch de meeste aanwezigen bevinden zich aan de onzichtbare zijkant. De jongste cursist naast de leraar zorgt wel dat hem niets ontgaat van het vele, dat er te zien en te horen was. Ter afsluiting van het seizoen hield de heer Groenveld in april een lezing over koninginneteelt. J. J. D.

der beide geleerden voor zijn rekening genomen.

Men gaat zich afvragen of het Amerikaanse leger onze vreedzame bijen voor oorlogsdoeleinden zal willen gebruiken. Het is inderdaad vreemd, aldus het Franse vakblad.

... Aanstekelijke moerloosheid

De Gazette Apicole 1955/9 neemt een bericht uit het Nordisk Bitidskrift over: Sigfrid Kadesjo had eens een moerloos volk en het gelukte hem niet dit een andere moeder te geven. Teneinde raad, stootte hij de bijen van de ramen op de grond voor de kasten, zodat deze zich bij de twee buur-volken zouden kunnen inbedelen.

Dit deden zij inderdaad, maar het gevolg was dat deze beide volken ook moerloos werden.

... Honing voor duiven

In Gazette Apicole 1955/10 wordt de vraag gesteld: Moet men honing aan postduiven geven?

De oude school zegt: goede korrels en water, maar de nieuwe school wil een toevoeging van honing aan wedstrijd-duiven. Hoe dit te geven?

Verkeerd is het mengen in het drinkwater, dat gaat dan gauw tot gisting over. De juiste manier is: sneedjes oud brood met honing bestrijken en deze dan in stukjes ter grootte van een maiskorrel snijden. De arts J. P. Stoskopf schrijft 4 tot 5 gram (dat is een koffielepel) per dag per duif voor, hierdoor wordt het aantal calorieën met ongeveer 10 % verhoogd. (Ik hoor van een postduiven-liefhebber dat men in de duiven-vakbladen

ook reclame maakt voor RUWE-honing).

... En die van mij zei toen:

Een Amerikaanse bijenhouder schrijft aan de redactie van Gleanings (1955/3) dat zijn gezin altijd raathoning op de ontbijt tafel heeft.

Op zekere dag was er nog al wat honing uit de raten gelopen en het driejarig dochtertje kreeg dat op haar brood. Verachtelijk duwde zij haar bordje terug: „Je geeft mij alleen het sap, ik wil ook honing”.

... Wie ontdekte de bijentaal?

Professor Pierre Grassé, president van de Internationale Unie ter bestudering van de sociale insecten, heeft, na ons artikel in het maartnummer gelezen te hebben, (schrijft de redactie van de Gazette Apicole in het mei-nummer) ons geschreven: „dat de verklaring van de boodschappen door de haal-bijen en de speur-bijen overgebracht, zeer juist door von Frisch en later door Dr. Lindauer zijn ontcijferd, dat de ontdekking der dansen door Spitzner, in de 18e eeuw gedaan, niets aan de verdiensten van von Frisch afdoet en dat hij de grootste bewondering heeft voor het werk van von Frisch, waardoor hij achter het geheim van de dansen der haal-bijen en van andere bijen is gekomen”.

De redactie voegt hieraan toe: Ongetwijfeld hebben wij, bij het formuleren van onze reserve, die zijn waarde behoudt, onvoldoende op het buitengewone belang van de onderzoekingen van von Frisch gewezen. Jékavé.

De invloed

door Dr. C. L. DEELDER

van zijwind op de richtingaanwijzing van bijen en op hun vliegsnelheid

Bijen, die tussen volk en drachtbron vliegen bij zijwind, vliegen enigszins scheef op hun vliegrichting teneinde afdriving door de wind te voorkomen, net zoals bijv. iemand in een bootje een stromende rivier oversteekt. De vraag werd nu door prof. K. v. Frisch en M. Lindauer gesteld,^{*)} of — als de bij haar voedersdansen op de raat maakt — zij deze zijwaartse windrichting in rekening brengt bij de richtingaangave, of niet.

Te dien einde werd op een groot stuk grasland een volk geplaatst en werden de bijen gedresseerd op een voederschaaltje op 210 m afstand. Op 70 en 140 m afstand werd een windmeter opgesteld. De waarnemers bij voerschaaltje en bijenvolk waren telefonisch met elkaar verbonden, zodat men precies op de hoogte bleef van het doen en laten der bijen en nauwkeurig hun vliegtijden berekenen kon. Van gemerkte bijen, die vanuit het volk naar het voerschaaltje vlogen werd de vertrektijd genoteerd en tevens werd de waarnemer bij het schaalteje telefonisch gewaarschuwd. Deze meldde eveneens telefonisch de aankomsttijd. Windrichtingen werden door de twee windmeters geregistreerd. De resultaten waren zoals gewoonlijk weer merkwaardig. We zullen eerst de relatie bespreken van de vliegsnelheid ten opzichte van de wind.

1. Het bleek nu, dat bij windstilte bijen van de voedselbron met een snelheid van ongeveer 8.2 m/sec. vliegen ($1 \text{ m/sec.} = \pm 3\frac{1}{2} \text{ km/uur}$). Terug doen ze er veel langer over, waarschijnlijk veroorzaakt door meer en minder lange rustpauzes. De terugtocht werd daarom in het vervolg buiten beschouwing gelaten.

Nu werd ook de vliegsnelheid beschouwd als er wind was: Het is met de bijen al net als met de mensen: met wind in de rug, als het hun dus meeloopt, spannen ze zich minder in dan met tegenwind. Hoe sterker de wind in de rug hoe langzamer ze zelf vliegen, tot snelheden van 7.3 m/sec. toe. Daarentegen geldt bij tegenwind het omgekeerde: hoe sterker de tegenwind hoe meer de bijen zich inspannen. Zij bereiken nu zelfs snelheden van 9.3 m/sec. ten opzichte van de lucht. Bij zijwind bleek ook, dat de dieren zich meer inspannen, naarmate de wind krachtiger, dus de drift groter werd.

2. De relatie van vliegsnelheid en suikergehalte.

In '53 en '54 werd onderzocht of de bijen ook hun snelheid veranderen als de dracht zoeter wordt. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. Op de bekende manier werd de vliegtijd der bijen genoteerd, terwijl hen telkens suikerwater van verschillend gehalte aangeboden werd. Heel fraai kon men zien, dat naarmate het suikerwater zoeter werd, de bijen sneller gingen vliegen. Bij een bepaalde concentratie was de snelheid $6\frac{1}{2} \text{ m/sec.}$, bij een $16 \times$ zo sterke concentratie: $8\frac{1}{2} \text{ m/sec.}$ (resp. 23,4—30,6 km/uur). Hoe zoeter de drachtbron is, hoe waardevoller voor het volk. Dit laten de bijen dan ook op verschillende manieren merken. Zij zuigen meer nectar in hun honingblaas en hun voedseldansen worden bovendien veel levendiger; er komt dan nu nog bij, dat ze veel sneller naar de drachtbron vliegen. Men zou kunnen denken, dat de grotere krachtsinspanning te danken is aan het hoogwaardige voedsel, dat de bijen in de maag krijgen. Dit is niet zo. Immers bij thuiskomst in het volk wordt alle opge-

zogen nectar gedeponeerd, en daarna gaat de bij voedsel tot zich nemen, dat voldoende is voor de te vliegen afstand. De grote inspanning bij zoetere dracht is dus, omdat de bij werkelijk eerder bij de drachtbron wil zijn.

3. De richtingaanwijzing bij zijwind.

Men weet dat de bijen dus in hun voedseldansen de richting van de drachtbron aangeven, waarbij ze listig de hoek tussen zonnestand en drachtbron aangeven, terwijl in het volk, als ze op de raat dansen, de zon vervangen wordt door de zwaartekrachtrichting.

Dit systeem werkt prima. Het was de heren v. Frisch en Lindauer echter opgevallen, dat op sommige dagen de bijen in hun richtingaanwijzing een verkeerde koers opgaan, die dan van de werkelijke koers een aantal graden, tot 20° toe, verschilde. Dit verschil lag in de loop van de dag altijd echter naar één zijde.

Omdat zo'n miswijzing door alle dansende bijen wordt aangegeven, en omdat op één dag deze altijd van ongeveer dezelfde grootte-orde was en altijd, hetzij links hetzij rechts van de werkelijke koers lag, was het wel duidelijk, dat hieraan een zekere betekenis moest worden toegekend. En het lag voor de hand te veronderstellen, dat wellicht de drift van de zijwind hiermee werd aangegeven.

De beide onderzoekers hebben deze zaak nauwkeurig nagegaan en ingewikkelde berekeningen hierover uitgevoerd, die ik de lezer maar zal sparen. Het uiteindelijke resultaat is, dat de aangegeven miswijzingen niets te maken hebben met de zijwaartse drift van wind. Met andere woorden: alhoewel de bijen bij zijwind hun lichaamsas op een andere koers richten en zij de zon dus in een andere hoek zien, geven zij bij hun voedseldansen slechts de richting van de voedselbron aan, uiteindelijk een fraai knap staaltje. Van een biologisch standpunt gezien is dat allemaal heel reëel, want de wind kan van minuut tot minuut veranderen. Al met al valt dan nog de vraag te beantwoorden wat dus de oorzaken zijn van de af en toe optredende miswijzingen. Dit vraagstuk dient nog opgelost te worden, en heeft momenteel de volle aandacht van bovengenoemde onderzoekers.

Dit schrijft Harry:

Jan zocht Piet op voordat hij naar de afdelingsvergadering ging. Maar Piet had het te druk. Zoals gewoonlijk. Hij vond dat hij geen tijd had om mee te gaan.

Toen Jan terugkwam van de vergadering vroeg Piet belangstellend:

— Zo, ben je terug? En hoe was het?

Zonder een glimlach keek Jan hem aan en antwoordde:

— Er was helemaal geen vergadering. Ze dachten er allemaal niet zo over als jij, zie je!

Jij bent het, en jij alleen, die de afdelingsvergaderingen tot een succes kunt maken. Je bent een belangrijke schakel in de keten van een goede organisatie. Als alle schakels goed zijn, is de keten, onze Vereniging, sterk.

Dat kan best. En dan hebben we goede vergaderingen, omdat we er goede vergaderingen van maken. Met elkaar!

Bijen houden is een goede zaak. Het is goed enthousiast te zijn voor ons produkt. Het is goed enthousiast te zijn voor de bijenteelt, die wij vertegenwoordigen. Het is niet eens slecht om enthousiast te zijn over onszelf.

Maar nog veel beter is het, anderen enthousiast te maken voor de bijenteelt, voor ons produkt en voor onszelf.

OHIO, U.S.A.

HARRY VANDENBERG

Dank je, Harry! (Red.)

^{*)} K. v. Frisch en M. Lindauer: Über die Fluggeschwindigkeit der Bienen und über ihre Richtungsweisung bei Seitenwind. Die Naturwissenschaft 42, (13), p. 377, 1955.

Officiële mede- delingen

NOTULEN ALGEMENE VERGADERING 2 JUNI 1956

1. Opening.

De **VOORZITTER** opende de 59ste algemene vergadering onzer vereniging met een hartelijk woord van welkom aan alle afgevaardigden en leden. Een bijzonder woord van welkom richtte hij tot de rijks-bijenteeltconsulenten, de heren Dr. A. Minderhoud en Ir. J. Mommers en hun staven, de vertegenwoordigers van de bevriende zusterorganisaties, de pers en het bestuur van de afdeling Apeldoorn, die dit jaar onze Imkersdag zal verzorgen.

Staande herdhacht de vergadering de imkers, die in het afgelopen jaar van ons zijn weggeroepen, waarbij in het bijzonder werden genoemd de heren Boender, Korporaal, van der Bout, Mennes, Bakker, Nicolaï en onze Belgische vriend kanunnik Haerens. De voorzitter begroette op deze vergadering de nieuwe hoofdbestuursleden Van den Berg, Maagendans en Pater, die alle drie hun sporen op het gebied van bijenteelt en vereniging reeds hebben verdiend en hij richtte een woord van dank tot de heer van Dijk, die als hoofdbestuurder voor onze vereniging zeer actief geweest is.

Namens de Nederlandse imkers wenste spr. Dr. Minderhoud geluk met diens bevordering tot Officier in de Orde van Oranje Nassau.

Het ledental van onze vereniging is in de achter ons liggende jaren sterk gedaald, maar toch kunnen wij niet zeggen dat het niet goed gaat met onze vereniging. We hebben thans 83 afdelingen wier ledental beneden 15 is gedaald. We hebben echter in de loop van dit boekjaar reeds enige honderden nieuwe leden ingeschreven, het ledental is daardoor boven de 9000 gestegen en als we allen persoonlijk propagandist voor bijenteelt en vereniging zijn zal deze stijging zich zeker voortzetten, zodat ons jubileumjaar 1957 de dalende lijn van het ledental in een stijgende lijn zal kunnen zien veranderen. Wij betreuren het dat enige afdelingen in de quotumverhoging aanleiding hebben gevonden om onze geleerden te verlaten zonder zich daarbij te houden aan de voorschriften onzer statuten wat betreft de opheffing ener afdeling. Dit is niet alleen onelegant, maar men heeft zich niet ontsien zich daarbij ook te vergruipen aan de bezittingen van anderen, een fout die in het morele vlak ligt en die zeer zeker ons, imkers, onwaardig is.

We vertrouwen dat de herdenking van ons 60-jarig bestaan een grootse demonstratie wordt van ons aller eenheid, waarvoor we de gastvrijheid zullen genieten van onze actieve afdeling Rotterdam. Het besputingsprobleem heeft het hoofdbestuur en zijn besputingscommissie zeer ernstig beziggehouden en de eisen van de imkers zijn aan de desbetreffende regeringsinstantie kenbaar gemaakt, die daar tot onze voldoening sympathiek tegenover staat. Van het allergegrootste belang blijft echter het persoonlijke contact tussen imker en fruitteiler en koolzaadverbouwer, want we moeten in deze dingen niet tegenover land- en tuinbouw staan, maar gezamenlijk met de anderen tot een voor beide redelijke oplossing zien te geraken.

De juridische commissie onzer vereniging heeft de voorgestelde wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek in ernstige studie en van onze Vereniging uit zullen voorstellen worden gedaan om tot een aanvaardbare regeling van deze materie te komen.

Dr. Minderhoud heeft het hoofdbestuur er op gewezen dat de voorlichting van de kofimkers niet mag worden verwaarloosd nu er een sterke neiging bestaat om alle aandacht aan goede bedrijfsmethoden voor de kastimkers te besteden. Als gevolg van deze wenk verschijnen er in ons Groentje artikelen van een zeer vaardige hand, waarmee de kofimkers zeker hun voordeel zullen doen.

Het stemt tot grote vreugde dat er dit

jaar uit de N.O.P. geen spuitschade is gemeld en een woord van hulde aan de heer Wietsma is hier zeker op zijn plaats. Wel zijn er klaarblijkelijk enige gevallen van warmlopen van volken tijdens de opsluiting gemeld en we dienen onze uiterste best te doen om dit in de toekomst te voorkomen.

De komkommerkwestie is nog steeds een brandend probleem. De door de Minister ingestelde Commissie heeft nog geen rapport gepubliceerd. In deze vergadering zal hierover ongetwijfeld nog worden gesproken.

Na de pauze zullen we de nieuwe kleuren-geluidsfilm gaan zien, die met steun van de Regering in opdracht van de Bedrijfsraad door Ir. Mommers is vervaardigd en die ongetwijfeld een nieuwe en waardevolle bijdrage vormt voor de voorlichting van de imkers.

Met het bestuur van het Landbouwschap is overleg gaande over de oprichting van een afdeling bijenteelt, die op vele gebieden sanerend zal kunnen werken, waarbij wij vooral denken aan honing- en suikerprijs, maar ook hopen we dat niet meer een deel, maar alle bedrijfsge-noten in de toekomst zullen bijdragen tot de behartiging van de algemene imkersbelangen. Op onze volgende vergadering hopen we van de definitieve tostandkoming van de afdeling bijenteelt van het Landbouwschap te mogen gewa-gen; een mogelijkheid is nog, dat de Wet voor het bestuur van een dergelijke afdeling pariteit tussen werkgever- en werknemers voorschrijft, waarbij dus met de structuur van de bijenteelt geen rekening is gehouden, waarop wij een paar jaar geleden bij de bevoegde instanties reeds de aandacht hebben gevestigd.

Het verheugt ons dat de regering het subsidie voor beginnende imkers heeft gehandhaafd, zij het dan met enige beperkende bepalingen. Het organiseren van cursussen door onze afdelingen is niet alleen in het belang van de opleiding van toekomstige imkers, maar geeft ons ook de mogelijkheid om ons ledental op te voeren. Laat het geen ijdele hoop zijn als we verwachten dat in ons jubileumjaar 1957 ons ledental weer de 10.000 zal halen.

2. Ereidmaatschap A. van Rooijen.

De heer van Rooijen wordt wegens zijn bijzondere verdiensten bij acclamatie tot erelid benoemd en hij dankt de vergadering voor dit eerbewijs.

3. Beleid Hoofdbestuur.

ZEIST wijst er op dat de publicatie in het Groentje betreffende de kandidaatstelling voor hoofdbestuursleden de afdelingen gemakkelijk kan ontgaan.

VOORZITTER beaamt dit, we kunnen af-spreken dat we de stemgerechtigde afde-lingen een herinneringsschrijven zenden. **ZEIST** zou er meer voor voelen dat de kandidaatstelling zou moeten worden on-dersteund door twee andere afdelingen. **VOORZITTER** zegt overweging door de commissie voor de herziening der statuten toe.

ZEIST betreurt de vaststelling van een leeftijds grens voor de versterking van bijenkasten aan beginnende imkers. **DR. MINDERHOUD** deelt mede dat de voorwaarden van jaar tot jaar kunnen worden gewijzigd. De door Zeist bedoelde wijziging is vastgesteld omdat het met het subsidie gemoede bedrag te hoog werd. Als dit bedrag in de toekomst lager wordt, bestaat misschien de mogelijkheid de leeftijds grens weer te verhogen of te doen vervallen.

ZEIST informeert of Misset het Groentje niet goedkoper kan drukken.

VINK: De redactie is blij met alle sug-gesties die ons blad goedkoper en beter kunnen maken. Uit het feit dat Misset zich na een bespreking teruggetrokken heeft blijkt wel, dat hij niet goedkoper kan drukken.

MEPPEL wijst er op, dat in het blaadje van de ANI gezegd is, dat dit bondje be-schadigde suiker heeft kunnen kopen voor 10 cent. Wijst verder op een paar vergis-singen van af. Handel.

SEUNNINGA: Als de ANI de door ons gekochte suiker had kunnen kopen voor 10 cent, had ze het zeker gedaan. Ziet in deze bewering niets dan een propaga-da-stunt. Zal het mogelijke doen om fouten tot het uiterste te beperken.

SNEEK had het aan de film bestede be-drag liever aan de imkers uitgekeerd ge-zien in de vorm van subsidie op de sui-

ker. Voor hoofd- en nevenbedrijfsimkers is de suiker te duur en de honingprijs te laag. Verzoekt het hoofdbestuur steeds te blijven kloppen bij de regering.

VOORZITTER: Het aan de film bestede bedrag zou slechts een zeer geringe in-vloed op de suikerprijs hebben en slechts voor één keer. Het hoofdbestuur is op dit punt al zeer vasthoudend en doet in den Haag het mogelijke. Heeft hoop dat de af-d. bijenteelt van het Landbouwschap mis-schien nog iets meer zal kunnen be-reiken.

SNEEK vindt betreffende besputtingen een gemoedelijk praatje met betrokkenen best, maar acht een wettelijke regeling noodzakelijk.

VOORZITTER: Onze eisen zijn welwil-lend ontvangen.

SNEEK: Het is vervelend dat onze suiker een paar centen duurder is dan die van de ANI.

VOORZITTER: Wij heffen 1 cent per kg voor de instandhouding van de beide In-stituten waar de Regering nog bijna drie maal zoveel bijlegt. Wij leveren een jute zak van ruim 1 cent per kg er gratis bij. Er is dus geen prijsverschil.

WESTLAND: Heeft geen kritiek, alleen maar waardering; bij de tegenwoordige moeilijkheden blijft de goede stuurmans-kunst van het hoofdbestuur. Ondanks de instelling van de studiecommissie inzake komkommers spreken de rapporten van de voorlichtingsdienst nog van „bijen-schade" voor komkommers als een vast-staand feit. Er wordt in het Westland gewerkt aan een uitbreiding van het bijenverbod. Dit betekent liquidatie van de bijenteelt. Na de zomerdracht eisen de bijen juist de grootste zorg en als de bijen op 20 km afstand staan, heeft dat tot ge-volg, dat de volken in het voorjaar voor de bestuiving minder waardevol zijn. Vraagt een commissie, die deze zaak be-kiijkt en in het Groentje rapporteert over de werkelijke positie van de bijenteelt in het agrarisch bedrijfsleven. Ook de re-creatieve betekenis dient niet vergeten te worden.

IR. MOMMERS: De door de Minister in-gestelde Commissie bestaat uit de tuin-bouwconsulent te Vught, de directeur van de RLWS te Breda en spreker. Men is tot de voorlopige conclusie gekomen, dat bij uitblijven van bestuiving zich moge-lijk geen zaadkopen voordoen, doch dat zich bij bestuiving goede komkommers vormen als de plant in goede conditie is. Genoemde Ministeriële Commissie werkt nu samen met de tuinbouwconsu-lent te Naaldwijk en met Dr. Minderhoud. Spr. is van oordeel, dat men zich in af-wachting van het rapport van maatreg-e-len dient te onthouden. Spr. hoopt, dat dit jaar voldoende gegevens zal opleveren om tot een rapport te komen.

MEIJER legt de nadruk op de conditie van de plant en is tot de conclusie geko-men, dat afschrikwekkende middelen be-paalde insecten kunnen verdrijven.

VOORZITTER zal de instelling van een commissie als door de heer Emmens be-doeld in het hoofdbestuur ter sprake brengen en ziet wel heil in een populair rapport in het Groentje, maar vooral ook in andere bladen.

HAREN-PATERSWOLDE acht de kosten van de algemene vergadering te hoog in verhouding tot de resultaten en betreft het afwijzend advies van het hoofdbestuur op het voorstel Nieuw Scheemda. Noemt als voorbeeld de organisatie van het Trekpaardenstamboek. Pleit voor ver-plicht lidmaatschap van de afdelingen in de kringen.

VOORZITTER: Het voorstel Nieuw Scheemda was slechts door twee afde-lingen ondersteund en kon dus niet op de agenda worden geplaatst. Spr. ziet de taak van de algemene vergadering rui-mer dan de geachte afgevaardigde, er moet mogelijkheid van kritiek blijven van elke afdeling. De ervaringen in het ver-leiden met een soortgelijke opbouw van de vereniging als voorgesteld, waren weinig gunstig. Dat neemt niet weg, dat de krin-gen een belangrijker plaats in de veren-iging kunnen innemen dan ze nu doen, maar dat is zonder statutenwijziging mo-gelijk.

ZAAMSLAG vindt de organisatie van het Trekpaardenstamboek voor ons niet ideaal. Vraagt of combinatie van Imkers-dag en algemene vergadering overweging verdient. Inzake besputtingen pleit spr. voor nauwer contact tussen afdelingen en

Voorlichtingsdienst en geeft een sprekend voorbeeld van de vruchten, die zulk contact kan afwerpen.

Uit de besprekingen blijkt, dat men combinatie van algemene vergadering wel aantrekkelijk, maar te kostbaar vindt; althans indien de avond voorafgaande aan de Imkersdag de algemene vergadering zou moeten worden gehouden; nauwer contact tussen afdelingen en Voorlichtingsdienst wordt gewenst geacht.

APELDOORN dankt het hoofdbestuur voor de verstrekking van beschadigde suiker. Hoopt op meer. De uitwerking is al merkbaar in het ledental van de afdeling.

LEEUWARDEN vraagt of de kandidatuur voor het hoofdbestuur een kwestie is van het afdelingsbestuur of van de afdelingsvergadering.

VOORZITTER: De afdeling is tot op grote hoogte autonoom. Doch de afdelingsvergadering kan het bestuur een opdracht geven, die dan vanzelfsprekend moet worden uitgevoerd. Het hoofdbestuur moet uitgaan van de gedachte, dat de door de afdelingen ingezonden enveloppen, die de handtekening van afdelingsvoorzitter en -secretaris dragen, de gevoelens van de afdeling weergeven. Vindt een dwingende omschrijving van de procedure moeilijk, omdat vele afdelingen in die tijd geen speciale vergadering kunnen bijeenroepen.

LEEUWARDEN informeert naar de mogelijkheid om de afzonderlijke leden te laten stemmen.

HAARLEM: Men zou op de enveloppe voor de stembriefjes een door voorzitter en secretaris te ondertekenen clausule kunnen drukken als „resultaat van de ledenvergadering van (datum)”. Verwacht niet, dat afdelingsbestuur zich aan valsheid in geschrifte zal willen schuldig maken.

VOORZITTER ziet persoonlijk niet veel heil in het voorgestelde, vooral omdat hij niet overtuigd is van de praktische uitvoerbaarheid, maar zal de kwestie niettemin in de statutencommissie ter sprake brengen.

SCHOUWEN zou de suiker graag eerder ontvangen.

SEUNNINGA: De suikerkaarten worden eind juli/begin augustus verzonden en de bestellingen worden in volgorde en met de meeste spoed afgewerkt. Vorig jaar is de levering iets vertraagd om te kunnen profiteren van een voor ons gunstige verandering in de O.B. De suikerprijs kon daardoor iets lager worden gesteld. Een voordeel, dat wij de Imkers niet wilden laten ontgaan.

Hierna pauze.

Na de pauze wordt, onder ongunstige projectie-omstandigheden, de film „Bijen houden met succes” vertoond.

IR. MOMMERS deelt mede, dat naar zijn mening per volk zeker f 25,— voordeel der jaar kan worden behaald, als men goed imkert. Als men voor het werk per volk 10 uren rekent, is dat een uurloon van f 2,50, wat voor velen zeker niet te versmaden is. Uit het omvangrijke cijfermateriaal dat spr. ter beschikking staat, blijkt, dat het niet waar is dat de bijenteelt niet rendabel zou zijn. Als dat waar was, zou spr. nooit deze film hebben willen maken, die dan immers reclame voor iets onrendabels zou zijn.

Spr. deelt verder mede, dat deze film zonder andere kosten dan de zaalhuur enz. voor de afdelingen, dus verder geheel gratis kan worden vertoond. Dit zal geschieden via de Rijksbijenteeltconsulent. De bedoeling is, dat iemand van het bijenteeltconsulentschap meekomt, zodat film en toelichting een gehele avond vullen. Voor sprekers ambtsgebied is het de bedoeling per provincie of streek de film voor een bepaalde periode beschikbaar te stellen, waarvoor de aanvragen van de afdelingen dus tijdig moeten worden ingediend. De Voorlichtingsdienst geeft voor deze vertoningen gratis de beschikking over apparatuur met bediening. Ook om deze tijdig vast te leggen is het maken van een vroegtijdige afspraak voor de vertoning gewenst.

4. Rapport Commissie nazien boeken.

Geeft geen aanleiding tot opmerkingen.

5. Benoeming Commissie 1956.

Overeenkomstig het voorstel.

6. Plaats algemene vergadering 1957.

De vergadering spreekt zich uit tegen combinatie van algemene vergadering en

Imkersdag, dus: Utrecht.

7. Balansen enz. 1955.

8. Begroting en quotum 1957.

EMMEN informeert naar de hoge post debiteuren.

VAN MOURIK: Betreft hoofdzakelijk verkoop van honing. De vorderingen zijn kort na de jaarwisseling betaald.

BENNEKOM: Als oudste afdeling der vereniging meent spr. te moeten signaleren, dat de ANI propaganda maakt met een contributie van f 2,—. Men bezoekt enige bestuursleden van een afdeling en probeert die om te praten om daarna snel in een vergadering een onvoorbereid besluit te nemen. Aan deze tactiek zijn reeds enige afdelingen van ons ten offer gevallen.

VOORZITTER dankt de afgevaardigde voor deze waarschuwing, die ons nog meer dan tot nu toe op onze hoede zal doen zijn. Spr. acht echter in het algemeen onze afdelingsbesturen te fatsoenlijk om zich voor dergelijke praktijken te lenen.

VEENENDAAL wijst er op, dat de afd. Rheden op de door Bennekom geschetste wijze is overrompeld, maar daar zaten vriendschapsbanden tussen het ANI-bestuur en het afdelingsbestuur achter.

BENNEKOM vraagt of afd. Handel niet steeds meer een commerciële instelling kan worden, die het mogelijk maakt tot een lager quotum te komen.

SEUNNINGA zal deze vraag aan de Commissie Handel voorleggen.

Naar aanleiding van schriftelijke vragen van **WARNSVELD** en **APELDOORN** doet de accountant enige mededelingen, waarmede de afgevaardigden direct genoegen nemen.

Het is uitgesloten, dat de post algemene onkosten kan worden verlaagd. Behalve kantooronkosten zijn hieronder gebracht drukwerken, lidmaatschapskaarten, porti, telefoon, huur, schoonmaken en verwarming kantoor enz.

Het bedrag voor de Imkersdag 1957 is op f 1000,— gesteld i.v.m. ons jubileum. De kosten van het Groentje dalen niet in gelijke mate als het aantal leden, omdat vele kosten (zetten, clichés enz.) gelijk blijven en onafhankelijk zijn van de op-
laag. Bovendien zijn al deze kosten de laatste jaren belangrijk gestegen.

10. Rondvraag.

LEERDAM informeert wat het hoofdbestuur gedaan heeft m.b.t. een artikel in de Consumentengids, dat spr. de voorzitter overhandigde.

VOORZITTER: Er is in het Groentje op gereageerd.

WOLVEGA (de heer Wietsma) geeft nog een uiteenzetting van de werkzaamheden in de N.O.P. Duisternis, vocht en lucht zijn nodig voor opgesloten volken. De samenwerking van dielrén valt mee, vooral bij warm weer, maar warm weer brengt weer zijn problemen mee voor de opsluiting van de volken. De plannen om kavel 407 te spuiten zijn op verzoek van spr. niet uitgevoerd, omdat de daar geplaatste bijen nog niet waren ingevlogen. Onze Instituten zouden misschien proeven kunnen nemen met ijs voor opgesloten volken. **HENGELÖ** (Ov.) heeft deze proeven zelf al genomen en raadt het gebruik van ijs af. Spr. betreurt het, dat er in de namiddag nog bespuitingen worden uitgevoerd, dat geeft schade door te lange opsluiting.

WIETSMA: Men kan de bijen toch dezelfde dag niet meer op het bespoten gewas laten vliegen. Men heeft vele kavels te spuiten en niet alleen koolzaad, een aangekondigde bespuiting kan dus vroeg of later op de dag komen. Wat de opsluitingsschade betreft moeten betrokkenen ook zelf een oog in het zell houden, als het in de polder gevaarlijk warm is. Is het dat in de rest van het land ook en men weet dan zelf wel of overkomst van de Imker(s) gewenst is of niet.

HENGELÖ (Ov.) bespreekt de onrust die bij sommige leden ontstaan is door een artikel over beschadigde suiker in het ANI-blaadje. Men vraagt zich af, wat ons hoofdbestuur doet voor de suikerprijs. **GROENVELD** doet enige mededelingen over de suikerprijs.

HENGELÖ (Ov.) vraagt, waarom de heer Stienstra, die zoveel voor de vereniging deed, nog niet voorgedragen is voor het erelidmaatschap.

VOORZITTER: Wat in het vat zit verzuurt niet.

BECKBERGEN vraagt of het hoofdbestuur de inkooprij van de beschadigde suiker kan noemen om de praatjes van de ANI de kop in te drukken. Men suggereert daar, dat wij deze suiker hebben gekocht voor 10 cent en verkocht voor 35 cent en er dus een dikke winst op hebben gemaakt.

VOORZITTER acht het om tactische redenen beter geen prijs te noemen al is de door de ANI genoemde prijs beslist onjuist.

LAREN-BLARICUM vraagt of men de bespuitingen niet vroeg kan uitvoeren, zodat we daarna de bijen veilig bij de dracht kunnen brengen.

VOORZITTER zegt, dat koolzaad alleen gespoten wordt als er op een bepaalde dag veel kevers gesignaleerd worden. Men gaat niet spuiten, als daar geen aanleiding toe is en de kevers kunnen zowel in het begin van de bloei als tegen het einde worden gesignaleerd. Zelfs is een herhaalde bespuiting van een kavel niet uitgesloten.

NUNSPÉET vraagt waarom wij voor de beschadigde suiker een hogere inkooprij hebben betaald dan de prijs waarvoor deze aan de ANI aangeboden is.

VOORZITTER: Deze partij is helemaal niet aan de ANI aangeboden. Onze lage suikerprijs heeft klaarblijkelijk onrust gewekt bij de leden van de ANI, voor wie deze druiven wel erg zuur waren. Toen heeft men dat bericht gelanceerd, klaarblijkelijk om de aandacht van de eigen leden af te leiden.

WOERDEN vindt, dat uit de uitslatingen van de afgevaardigden niet de dank spreekt, die de leden met betrekking tot deze suikerverstrekking het hoofdbestuur verschuldigd zijn. Spr. brengt het hoofdbestuur daarvoor gaarne hulde.

HENGELÖ (Ov.): We moeten hier de vragen stellen, die onze afdelingen ons meegeven.

PATER is het hoofdbestuur zeer erkentelijk voor de goedkope suiker, al zou hij natuurlijk liever onbeschadigde suiker hebben voor die prijs.

HAARLEM heeft geen last gehad met de goedkope suiker.

BECKBERGEN meent, dat de afdelingen het recht hebben om te weten, wat er omgaat en zou met een onbevredigd gevoel naar huis gaan als het hoofdbestuur geen nadere mededelingen doet. (Het hoofdbestuur heeft de afgevaardigde van Beckbergen alle stukken getoond en hij machtigde ons mede te delen, dat het hoofdbestuur inderdaad zeer goede redenen heeft om geen cijfers bekend te maken. Red.)

VOORZITTER vertrouwt, dat de afgevaardigden zullen inzien dat het hoofdbestuur in sommige gevallen uit tactische overwegingen niet zo openhartig kan zijn als het wel zou wensen. Als er van deze kant medegedeeld wordt, dat er zulke overwegingen zijn, zullen de afdelingen zeker het vertrouwen opbrengen dat nodig is om dit te aanvaarden. Formeel is het hoofdbestuur verder niet gehouden om reeds nu mededelingen te doen over de exploitatie van dit jaar, de jaarstukken over 1956 komen pas volgend jaar aan de orde.

Spr. vertrouwt dat de afgevaardigden genoegen zullen nemen met de mededeling dat, als er inderdaad winst zou zitten op de beschadigde suiker, deze geheel aan de leden ten goede zal komen.

11. Sluiting.

VOORZITTER: Hoewel er op de agenda voor deze vergadering ogenschijnlijk geen punten van groot belang voorkwamen, heb ik toch de overtuiging, dat het goed geweest is, dat we over onze belangen hebben kunnen praten en dat we gedachten hebben kunnen uitwisselen over de problemen, die ons allen bezig houden. We hebben dat weer gedaan in een vriendschappelijke sfeer.

We hopen elkaar weer te zien op de Imkersdag te Apeldoorn. Met de wens, dat we allen naar huis gaan met het vaste voornemen om onze liefde voor onze mooie bijenteelt en voor onze vereniging uit te dragen en onze afdelingen daarvoor te activeren, sluit ik deze vergadering.

Vragenrubriek

Vragen voor deze rubriek zenden aan het Bijenhuis te Wageningen

Vraag 23: Broed trekken

Mijn twee volken staan bij het koolzaad. Op 22 mei, na zware nachtvorst en koud, slecht vliegweer, lag vóór en op beide vliegplanken getrokken broed. Wat kan de oorzaak zijn?

Mr. H. W. K. te W.

Er kunnen verschillende oorzaken zijn voor het „trekken” van broed. De meest voor de hand liggende zijn de volgende:

- 1e. Gebrek aan voedsel of water.
- 2e. Sterke afkoeling, b.v. als gevolg van koude nachten.
- 3e. Vergiftiging, b.v. in verband met bespuiting.
- 4e. Groot verlies aan vliegbijsen.
- 5e. Wasmotschade of mijt.

Een te sterk beroken van het volk kan ook wel eens tot wat broedtrekken aanleiding geven. S.

Vraag 24: Duiven en bijen

Ik heb in een der afleveringen gelezen dat de duivensport nadeel ondervindt van het bijenhouden, maar kan dit niet meer vinden. Wat is de oorzaak van het nadeel en hoe dit te voorkomen?

A. C. te E.

Antwoord:

Zie maandschrift augustus 1954, pagina 128, onder notulen A.V.

Het nadeel ontstaat vnl. dan, wanneer postduiven, bij thuiskomst van een vlucht, op het hok moeten vallen door de vlucht van de bijen heen. Vooral bij warm weer willen de bijen dan nog wel eens lastig zijn en de duiven navliegen en trachten te steken. De toch al zenuwachtige duif durft dan niet te vallen.

Plaats uw bijenstal dus zo dat bijen en duiven zo weinig mogelijk door elkaar vliegen.

Overigens kunt U als duivenhouder meer voordeel dan nadeel van uw bijen hebben. Geef uw duiven door het drinkwater regelmatig wat honing. v. M.

Oogst en Dracht

NIJMEGEN, 18 juni 1956 — De optimistische verwachtingen, door onze voorzitter in welgekozen woorden op de jaarvergadering geuit, zijn ten volle vervuld. Er is allerwegen honing gewonnen, op het koolzaad zelfs veel, maar helaas is dit nuttige gewas te Nijmegen en omgeving nauwelijks bekend. Toch is men ook hier niet ontevreden. Zij die met hun bijen gedurende mei in de boomgaarden vertoefden hadden allen wat honing, de minste 10 en de hoogste 18 pond per volk. Maar ook de thuisblijvers hadden geen klagen. Ook zij hadden een goede dracht, eerst van de esdoorn en later van de wilde kastanje terwijl allerlei fruitsoorten in de stadstuinjes hun steentje tot een redelijk honinggewin bijdroegen. Al kan van dit laatste nu niet direct een massadracht worden verwacht, het vormt toch wel een belangrijke bijdrage tot een sterke volksoontwikkeling, die zo zeer nodig is als straks in begin juli linde en witte klaver tot bloef komen.

Voor de esdoorn zou, volgens Amerikaanse deskundigen, zeer veel honing produceren, doch dat merken we niet zo zeer omdat hij redelijk vroeg bloeit, als onze volken nog onvoldoende sterk zijn en ook nog wat weinig vlieguren kunnen maken.

Intussen deed de maand juni het tot nu toe uitermate slecht. De temperatuur bleef te laag en acacia en korenbloem konden slechts moelzaam tot bloei komen. Een vrij sterke wind stoorde de dracht op eerstgenoemde, terwijl talrijke koude buien oorzaak waren dat de vlucht op korenbloem mislukte en ons heel wat bijen heeft gekost. Misschien heeft Moeder Natuur ons even willen tonen dat we zonder haar medewerking in de vorm van redelijk vliegweer, nog maar weinig presteren, eigenlijk zelfs voor een groot deel van haar afhankelijk zijn. A. SMITS

EGMOND-BINNEN, 18 juni 1956 — De oogst van koolzaad honing uit de Wieringermeer is niet tegengevallen, hoewel er tijdens de bloei nog vrij veel koude en natte dagen waren. Van enige imkers uit de omgeving kwamen berichten binnen over moeilijkheden, veroorzaakt door spuiten met didrien en met behulp van vlieg-machines tijdens de bloei van het koolzaad. Ook uit de Haarlemmermeer kwamen zulke meldingen. Zelf hadden we enige schade door het bespuiten van een erwtenveld, waar de bijen over moesten vliegen om bij het koolzaad te komen. De verbouw van koolzaad neemt in de Wieringermeer af in verband met de prijzen, kosten aan de verbouw verbonden en de zaadopbrengst. Bovendien stijgt het aantal bespuitingen. Sommige imkers hadden bij thuiskomst van het koolzaad reeds jonge moeren in de kasten, anderen hadden dat al een week vroeger in het eind van mei. De maand juni heeft nog niet veel goeds opgeleverd wat het weer betreft, enkele dagen uitgezonderd. Met het oog op de bevruchting van jonge moeren konden we nu wel wat warmer weer gebruiken. A. VAN DEN BERG

'S-GRAVENHAGE (Duinrand, ten zuiden van de Scheveningse haven), 19 juni 1956. Van 16 tot en met 24 mei was het weer voor de bijen gunstig. Er werd flink gewonnen op de esdoorn (hier de voornaamste voorjaarsdracht), op het fruit en op de paardebloem. Daarna werd het weer wisselvalliger. Toch wonnen de bijen nog tot 12 juni op de esdoorn, al was het niet meer zo hard als in voornemd tijdvak. Uiteindelijk was er een overschot van ongeveer 15 pond per niet versterkt volk.

Eind mei waren alle volken zwermrijp. De eerste zwerm van een korfvolk, dat niet versterkt was, kwam op 28 mei. Intussen begonnen hier de sierheesters en sierbomen te bloeien: cotoneaster, hulst, berberis en sierappels in verschillende soorten. Hierop werd nog wel wat gehaald, maar zware dracht deed zich niet meer voor. De kastanje komt helaas hier te zeldzaam voor om van betekenis te zijn. Sedert 13 juni is het weer zó, dat bijna niet gevlogen wordt en de nachten zijn zeer koud, hetgeen mede een remmende invloed heeft. Heden 19 juni hebben de bijen nog een

Uit de

Afdelingen

KRING FRIESLAND

Richtprijs honing vastgesteld

Op 26 mei hield de Kring een vergadering in Heerenveen.

De voorzitter, de heer J. Wind, sprak woorden van grote waardering voor het plotseling overleden bestuurslid, de heer A. J. Korpelaar van Zandbuiten en schetste hem als een open, rechtschapen en waarheidslievend mens.

In de vacature werd voorzien door de benoeming van de heer J. M. v. d. Laan, Voorstraat 115 te Kollum.

Bij de bespreking van de agenda der algemene vergadering werd gevraagd, of de regering niet te overtuigen was, meer op de suiker toe te leggen. Dit zal op de algemene vergadering naar voren gebracht worden.

Leden, die de door brand verontreinigde suiker hadden besteld, vonden deze best bruikbaar.

Honingprijs. Bij de verkoop van honing moet de imker een voldoende prijs nemen, vond men algemeen.

De volgende richtlijnen gaf men bij verkoop aan particulieren: voor voorjaars- en zomerhoning f 1.50 per potje van 500 gram (exclusief potje); voor heide-slingerhoning f 1.75. Voor raathoning geen prijs vastgesteld.

AFD. BEETSTERZWAAG

Zaterdag 16 juni vergaderde de afd. Beetsterzwaag. Uit de jaarverslagen van de secr.-penningm., de heer A. Keetlapper, bleek dat de afd. een flinke activiteit had ontwikkeld. O.a. was er een cursus voor beginnende imkers georganiseerd, terwijl er nu een loopt voor gevorderden. Gedurende de winter was er een „film-avond” en eenmaal een spreker.

De heer Haak bracht verslag uit namens de financiële commissie, die de boeken van de penningmeester keurig in orde had bevonden.

De heren Terpstra en Jouvstra werden verzocht om de boeken het volgend jaar te controleren.

Bij de bestuursverkiezing werd de secr.-penn. met algemene stemmen herkozen. In de plaats van de heer Ir. Witteveen, die zich niet herkiesbaar stelde, werd de heer G. Hiemstra te Drachten gekozen.

De datum van de bijenmarkt werd op 31 juli gesteld.

H.

IMKERSDAG APELDOORN

28 juli

Aanmelden:

vóór 15 juli.

Adres:

H. Bolsenbroek, Deventerstraat 164, Apeldoorn.

Deelnemersprijs:

f 4.95.

Giro:

900.000 t.n.v. Ver. tot Bev. der Bijenteelt in Ned. Afd. Apeldoorn.

Postwissels aan:

H. Bolsenbroek, Deventerstraat 164, Apeldoorn.

Programma en bijzonderheden:

in dit nummer.

uurtje gevlogen, maar toen was het weer mis: regen en wind. Er wordt sterk ingeteerd en de volken, wier honing afgenomen is, moeten gevoerd worden. De ontwikkeling na de late strenge winter is zeer goed geweest. De voorjaarsdracht voor deze streek was zeer bevredigend, al kan deze niet vergeleken worden met de dracht op het koolzaad.

F. SLOT

PATERSWOLDE, 18 juni 1956 — De mooiweperperiode heeft hier in het noorden van het land net even te kort geduurd om de honingkamers op het koolzaad helemaal gevuld te krijgen. Het begon hier precies op de 2e Pinksterdag, maar reeds 4 dagen later, in de avond van de 24ste mei was het met enige regenbuien, die in de nacht 7 mm water brachten, ook weer afgelopen. En nadien is er slechts een enkele behoorlijke dag tussen geweest. Wel bracht de nacht van 30 op 31 mei met een zwaar onweer op sommige plaatsen 40 mm water, waardoor sommige koolzaadvelden grondig bedorven werden. De meeste imkers hebben hun bijen in de week van 4 tot 9 juni weer teruggehaald. Ze hadden er toen bijna 4 weken gestaan, maar de oogst was over het algemeen kleiner dan in 1955.

Ik zal wel niet erg veel mis zijn, wanneer ik de gemiddelde koolzaadoogst op hoogstens 10 pond per volk schat. De volken hebben zich op de klei goed ontwikkeld, de vegers zijn er daar al afgehaald, maar van een paar volken met ongeknipte moer zijn er de bromzwermen verloren gegaan.

A. S. PLANTING

GELDEROP, 18 juni 1956 — Op 26 april gingen we met 160 kastvolken naar N.-H. naar het fruit en kwamen 31 mei weer terug, de bijen hebben het daar zeer goed gedaan, jammer dat de spreiding zo groot is, namelijk op 33 plaatsen en dan nog 30 km uit elkander, dat is een reis met het rondrijden mee van ongeveer 200 km, zo dat de vracht en verblijfkosten hoog worden.

De zorg die de mensen daar voor de bijen over hebben is zeer best en ze zijn ook zeer voorzichtig met spuiten. Wat het ophalen van de bijen betreft, dit was zeer naar genoegen en werd door een prima kracht geholpen.

Als we nu na al deze regen maar flink wat warmte en zon krijgen, is er kans

op een flink kwantum klaverhoning en voor de heide is deze regen ook niet te versmaden.

R. v. d. HURK

WOLVEGA, 17 juni 1956 — De laatste weken van mei zijn zeer goed geweest voor de honingogst op het koolzaad. Bovendien hebben we het geluk gehad dat de kavels, waarop onze bijen de zoete buit verzamelden, niet bespoten zijn. Op 2 en 3 juni hebben we geslingerd en kunstzwermen gemaakt. De gemiddelde opbrengst bedroeg ± 30 pond per volk. Voorgaande jaren viel het einde van de koolzaaddracht samen met het begin van de klaverdracht. Dit jaar begint de laatste zeker een dag of tien later. Hier en daar kleurt de klaver de weiden al wit. Als het nu echt eens zomer gaat worden, kunnen we de volgende oogst in de eerste week van juli verwachten.

TH. BAAS

HENGELO (O.), 17 juni 1956 — De bijen terug van de kool uit Groningen, de opbrengst was 15 tot 25 pond. Door de koude nachten veel darrenbroed in de honingkamers. Vele imkers uit Hengelo en Enschede hadden hun volken in de N.O.P. Dit was een droevige thuiskomst, lege kasten en de volken welke nog in leven waren, zonder vliegbeijen. Vorig jaar mocht men geen bijen plaatsen, daar met dildrien gespoten werd. Dit jaar is hier niets van bekend gemaakt. Of gaat men met opzet onze bijen vernietigen? Door het koude en natte weer, wordt van de klaver, braam en sprokkel heel weinig gehaald.

Moge het spoedig zomer worden voor al de imkers, want de heide in Twenthe staat slecht en volgens mij kan men niet rekenen op een goed heldejaar.

NIJHUIS

EPE, 16 juni 1956 — Op 23 mei zijn de meeste volken van onze afdeling naar het koolzaad in de N.O.P. gegaan en voor die tijd een klein gedeelte naar de kersen-boomgaarden in de Betuwe. Volgens afspraak zouden wij na het bespuiten van het koolzaad gaan, maar helaas ging dit weer mis. Op 25 mei moesten de bijen weer worden vastgehouden, want die dag zou er gespoten worden, maar door weersomstandigheden ging dit niet door en het werd een dag of vier later voordat het gebeurde.

Jammergenoeg heeft het weer veel bijen

gekost. 5 juni zijn de bijen weer thuis gekomen. Dus maar 11 dagen konden de bijen het koolzaad beveligen en gelukkig haast alle dagen goed weer. Zij die goede volken weggebracht hadden, hadden nog een goede oogst in die elf dagen en de broedaanzet was heel goed, alleen moet er een betere regeling komen voor die bespuiting, want het kost veel bijen het leven en daarbij worden de kasten ook erg hoog, want elke keer als er bericht komt dat er gespoten wordt, moet er altijd een auto met een persoon of drie naar de N.O.P. en deze mensen moeten er de gehele dag blijven en dit kost vaak tijd en geld.

Van hieruit danken wij de heer Wietsma, en de commissie, en zij die met de auto mee gingen, voor het vele goede dat zij voor onze volken hebben gedaan.

Van 5 juni tot op heden hebben wij nog weinig mooie dagen voor onze bijen gehad, zodat de behandeling van onze volken alweer vertraging heeft.

Volgende maand hoop ik een berichtje te geven over het verdere verloop van onze bijen hier op de Veluwe.

JAC. PRUIM

SOEST, 18 juni 1956 — Mijn oude imkervriend heeft gelijk gekregen: een laat voorjaar en als gevolg hiervan een late bloei is beter dan een vroeg voorjaar en dus een vroege bloei.

Gemiddeld kwam hier 15 à 20 pond fruit-honing per volk binnen. De ontwikkeling der volken was goed te noemen. Zeer veel stuifmeel van de paardebloem is eveneens opgelegd in het broednest.

Toch zijn de volken ten achter bij andere jaren, wat het zwermen betreft. Bij inspectie op 6 juni bleken slechts enkele volken belegde doppen te hebben.

In een normaal voorjaar zijn belegde doppen doorgaans 22 à 23 mei een feit. Opvallend wit waren de ramen verzegeld.

Veel dode bijen door spuiten in de boomgaarden is gelukkig niet voorgekomen. Als de lindebloei ook later is, wat ik hoop, kunnen wij hier deze dracht benutten met jonge moeren en de slinger weer op toeren brengen.

G. H. GRIJZE

BIJENMARKTEN

24 juli: Veenendaal.
31 juli: Drachten.
4 augustus: Epe.
22 september: Eerbeek.

SPEURBIJTJES

TE KOOP GEVRAAGD: uitgebouwde broed- en honingramen V.S.-maat. Aanbiedingen aan M. J. VRIENDS, Gemeentesecretaris te Maarheeze.

TE KOOP GEVRAAGD: koolzaadhoning. Wij geven de hoogste prijs. Bijenstand „MARJA“, Zwolseweg 211, Deventer.

TE KOOP: Prima bijenvolken met mooi broednest op 5 of 6 simplex broed- of honingkamerarramen. Bij G. VELDKAMP, Utrechtseweg 233, Amersfoort.

TE KOOP: wegens gezondheidsomstandigheden mijn complete bijenhouderij met alle materialen, gereedschappen en instrumenten (o.a. honingslinger, lege kasten, raampjes, voerglazen, boeken enz. enz.). Bevragen: H. v. KONINGSVELD, Graaf Bentincklaan 19, Ede.

TE KOOP: 10 volledige simplexkasten, dubbelwandig, uitneembaar, zinken dak, geheel compleet, zo goed als nieuw met broed- en honingkamer gelijk (uitgebouwde ramen). Koninginnerooster, glazen plaat, reisraam, zinken voerbak, 4 reserve ringen om te separeren + 2 extra broedbakken, zinken wasketel met koperen kraan (nieuw) voor bijensuker aan te maken, 50 liter, kunstraat, ± 50 nieuwe raampjes met draad bespannen, gereedschap met tas, zwermkleps, 2 bijenkorven, verzendkastje, verkleinblokken enz. De bijeninventaris is zo goed als nieuw. Prijs f 250,-. Te bezichtigen zaterdagmiddag na 2 uur, zondag de gehele dag, in de week 's avonds na 6 uur. Hilleniusingel 11, Rotterdam v.m. H. Berg. Tel. 32435.

TE KOOP AANGEBODEN: Centrifuge, geschikt voor het slingeren van honing. HUPKES, Roggestraat 39, Arnhem. Tel. 22152.

GEVRAAGD: Alle soorten bijenhoning (ook afvalhoning of gistende honing), ruwe en zuivere bijenwas en Propolis (kitwas) en enige ledige Feeka-bijenkasten. Honing- en Waszemerij, annex Chemische Industrie, de Geldersche Bijenstand „ARKADIA“, Lochem. Tel. K 6730-1827.

TE KOOP: 6 goed bevokte enkelwandige kasten met uitgewerkte honingkamer en rooster. Simplexmaat. Alles in goede staat. Voor elk aannemelijk bod. J. J. REMMERS, Marktplaats 6, Oud-Beijerland.

TE KOOP GEVRAAGD: bijenzwermen. Brieven met prijsopg. en gewicht onder letter R van dit blad.

Wij leveren het beste tegen de laagste prijzen

Kunstraat br.k.m. per kg f 7,—; idem h.k.m. ± 35 per kg f 7,—. Simplexkasten dubbelw. 2 broedkamers, compleet f 35,—; idem broed- en h.kamer compleet f 34,—. Bijenkappen ruim model slechts f 3,75. Bijensluiers, bruine tule, ruim model, slechts f 4,—, enz. Alles zeer billijke prijzen. Werkloos zuivere was tot kunstraat, 20 vel p. kg. f 1,25 per kg.

Wij vragen te koop: koolzaad, fruit, lindebloesem, klaverhoning. Tevens droge raten, zuiver was, ook perskoeken.

H. T. VAN DAM - BIJENPARK
JUBBEGA (Fr.) - Telefoon 103, Hoornsterzwaag
Giro 217250

TE KOOP: 10 dubbelw. kasten met bijen, simplexmaat en een 10 raams slinger. Alles in prima staat in één koop f 250,—. DIJKSTRA, Geldeloosepad 102, Medemblik.

TE KOOP GEVRAAGD: Inlandse fruit-, koolzaad-, linde-, klaverhoning oogst 1956, tegen contante betaling. Ook andere soorten. Brieven met monster + prijs aan Bijenstand „HONINGFRUIT“, Bunnik, tel. 305.